

Nordisk i nåtid

*Innstilling fra
oppfølgingsutvalget etter
evalueringen av norsk forskning
i nordisk språk og litteratur*

© **Norges forskningsråd 2007**

Norges forskningsråd
Postboks 2700 St. Hanshaugen
0131 OSLO
Telefon: 22 03 70 00
Telefaks: 22 03 70 01

Publikasjonen kan bestilles via internett:
<http://www.forskningsradet.no/publikasjoner>

eller grønt nummer telefaks: 800 83 001

Oslo, mars 2007
ISBN 978-82-12-02420-5 (pdf)

Innhold

1 Innledning	5
1.1 Nordiskfaget i dag	6
1.2 Fagbegrepet	9
1.3 Noen avgrensinger	10
2 Organisatoriske tilrådinger	14
2.1 Rekruttering	14
2.1.1 Innledning	14
2.1.2 Økning av antall rekrutter	15
2.1.3 Å gjøre en forskerkarriere mer attraktiv	16
2.1.4 En nasjonalt koordinert forskerutdanning	16
2.2 Forskningsledelse	17
2.2.1 Innledning	17
2.2.2 Styrking av forskningsledelse	18
2.2.3 Presisering av forskningsledelse	19
2.2.4 Profesjonalisering av forskningsledelse	20
2.3 Publisering	20
2.3.1 Innledning	20
2.3.2 To typer publisering	20
2.3.3 Tiltak for å bevare norsk som publiseringsspråk	21
2.3.4 Kompetanseheving i akademisk engelsk	22
2.4 Internasjonalt samarbeid	22
2.4.1 Innledning	22
2.4.2 Hvem bør man samarbeide med?	23
2.4.3 Hva bør internasjonale samarbeidsprosjekter dreie seg om?	24
2.4.4 Hvordan kan et internasjonalt samarbeid komme i stand?	24
2.5 Koordinering og samarbeid	24
2.5.1 Innledning	24
2.5.2 Nivåer for koordinering	25
2.5.3 Modeller for koordinering og samarbeid	25
2.5.4 Nasjonale digitalkorpora	26
3 Faglige tilrådinger	28
3.1 Forbindelser mellom språk og litteratur	28
3.1.1 Diskursanalyse	28
3.1.2 Multimodale og tverrestetiske uttrykksformer	29
3.1.3 Samtaleanalyse	29
3.1.4 Tekstanalyse	29
3.1.5 Anbefalinger	30
3.2 Behovet for metaspråk	30
3.3 Kulturarven i møte med dagens kultur	31
3.4 Oversatt litteratur og kulturmøter	32
3.5 Forskningsbasis for nye fagområder i skolen	33
3.6 Prosedyrer og prioriteringer	34
3.6.1 Prosedyrer	34
3.6.2 Prinsipper for prioritering	36
4 Oppsummering	37
4.1 Organisatoriske tilrådinger	38

4.1.1 Rekruttering	38
4.1.2 Forskningsledelse	38
4.1.3 Vitenskapelig publisering	39
4.1.4 Samarbeid	39
4.2 Faglige tilrådinger	39
4.2.1 Forbindelser mellom språk og litteratur	39
4.2.2 Behovet for metaspråk	40
4.2.3 Kulturarven i møte med dagens kultur	40
4.2.4 Oversatt litteratur og kulturmøter	40
4.2.5 Forskningsbasis for nye fagområder i skolen	40
VEDLEGG 1: Mandat	41

1 Innledning

I brev av 22.05.2006 oppnevnte Norges forskningsråd et oppfølgingsutvalg i forlengelsen av rapporten *Nordisk språk og litteratur. En evaluering av forskningen ved universitetene og utvalgte høyskoler i Norge*, levert i september 2005.

Oppfølgingsutvalget fikk i oppgave å gi råd om tiltak som kan bidra til å utvikle og styrke forskningen i nordisk språk og litteratur og forskningsmiljøene i nordiskfaget, med basis i evalueringsrapporten og høringsuttalelser fra de berørte miljøene levert i desember 2005. Utvalget ble bedt om å definere behov for tiltak, fremme forslag til bruk av finansielle virkemidler og andre tiltak som kan bidra til å utvikle fagmiljøene, samt foreslå ansvarsfordeling og prioritering av tiltakene. Utvalget ble pålagt å legge evalueringsrapporten og høringsuttalelsene til grunn for sine forslag, og spesifikt bedt om å vurdere:

- tiltak for koordinering og samarbeid mellom fagområder og institusjoner for å oppnå bedre ressursutnyttelse og bidra til faglig utvikling
- tiltak for å styrke forskningsledelse og aktuelle tiltak for videreutvikling og forbedring av situasjonen for faget generelt
- tiltak for å styrke internasjonalt samarbeid og internasjonal publisering
- rekrutteringssituasjonen i ulike deler av faget og ved ulike typer institusjoner, samt tiltak som vil kunne bedre rekrutteringssituasjonen
- fagområder eller tema som særlig bør prioriteres
- eventuelle nye satsningsområder

Oppfølgingsutvalget ble bedt om å gi råd til så vel forskningsmiljøene som Norges forskningsråd. (Mandatet følger som vedlegg.)

Utvalget ble oppnevnt etter forslag fra de berørte institusjonene, og har bestått av:

- Professor Per Thomas Andersen, Universitetet i Oslo (leder)
- Stipendiat Jonas Bakken, Universitetet i Oslo (sekretær)
- Professor Hans-Olav Enger, Universitetet i Stavanger
- Dosent Rakel Christina Granaas, Høgskulen i Volda
- Professor Frans Gregersen, Københavns Universitet
- Professor Anne-Marie Mai, Syddansk Universitet, Odense
- Professor Endre Mørck, Universitetet i Tromsø
- Professor Marit Aamodt Nielsen, Høgskolen i Agder
- Førstemanuensis Sarah Paulson, NTNU
- Professor Helge Sandøy, Universitetet i Bergen

Utgangspunktet for det følgende er evalueringskomiteens rapport. Som det også fremgår av høringsuttalelsene, har evalueringskomiteen levert et stort og viktig arbeid, som er basert på nøyaktige opplysninger om forskning i nordisk språk og litteratur med konsentrasjon på de siste fem års produksjon og virksomhet (dvs. 1999–2003). Ifølge evalueringskomiteens mandat skal evalueringen:

- gi et bilde av kvaliteten på forskningen i nordisk språk og litteratur
- bidra til læring og egenutvikling for fagmiljøene

- gi innsikt i styrke, svakhet og utfordringer for forskningen i nordisk språk og litteratur
- identifisere forhold som bidrar til å fremme kvalitet.

Evalueringsrapporten har dermed utvidet og styrket Norges forskningsråds og forskningsmiljøenes kunnskapsgrunnlag.

En evalueringskomité trenger selvfølgelig å avgrense sitt objekt. Det som evalueres, må være klart definert, ikke minst av hensyn til hvordan man sammenligner enkeltmiljøer i Norge på den ene siden og forskning i nordisk språk og litteratur som helhet med internasjonale forskningskvalitetskriterier på den andre siden.

Oppfølgingsutvalget har en annen sammensetning og en annen oppgave. Dels er utvalget sammensatt av representanter for miljøene der forskningen foregår, og kan på den bakgrunn formulere felles perspektiver. Oppfølgingsutvalgets innstilling bør betraktes som en del av bearbeidelsen av evalueringskomiteens forslag, som for øvrig også må finne sted i de enkelte forskningsmiljøene. Dels er oppgaven her å se fagets forskning som en del av en større sammenheng, nemlig den helhet som forskningen inngår i på institusjonene. Forskning utføres av forskere, og forskere lever på institusjonene i samspill med forskere fra andre fag. Evalueringskomiteen har i sin sammenstilling av forskningen slik den er dokumentert, konstatert en rekke avvik i forhold til sitt bilde av den ideelle situasjonen for forskning i nordisk språk og litteratur. Dette har ført til formuleringer i anbefalingene som langt på vei har karakter av utfylling av hull og mangler. Dette er verdifullt som utgangspunkt for oppfølgingsutvalgets arbeid. Det følger av oppfølgingsutvalgets mandat, dets sammensetning og dets plassering i prosessen at bildet på visse punkter blir et annet. I det følgende redegjør utvalget for sin oppfatning av hvilke krav forskningen i nordisk står overfor. Oppfølgingsutvalgets hovedsiktemål har vært å legge til rette for å styrke og utvikle et sammenhengende nordiskfag (se s. 28ff).

Utvalget har hatt seks møter og utstrakt e-postkontakt. Underveis i arbeidet ble det opprettet en nettside der referater fra utvalgets møter samt saksdokumenter ble lagt ut. Alle ansatte i de berørte miljøer ble invitert til å komme med innspill og kommentarer. Utvalget har mottatt en håndfull reaksjoner. Disse ble lagt ut på nettsiden. I en viss utstrekning er synspunkter fra disse innspillene tatt inn i utvalgets innstilling. Utvalget vil takke for bidragene.

Utvalget leverer med dette sin enstemmige innstilling.

1.1 Nordiskfaget i dag

Nordiskfagets tidlige historie følger den moderne nasjonsbyggingens historie. Kulturelt og politisk fins viktige forutsetninger i 1830- og 1840-årene. Akademisk og skolehistorisk er 1860-årene formative. Nordistikken som universitetsfag (innenfor og utenfor det som i dag utgjør nordiskfaget) og "morsmålsopplæringen" som skolefag har historisk vært en del av hva man kunne kalle identitetspolitikken i Norge. Stortingets direkte bidrag til finansiering av store prosjekter som Jens Braage Halvorsens *Norsk Forfatter-Lexikon* og Oluf Ryghs *Norske Gaardnavne* illustrerer i hvilken grad norsk politikk fra starten av var involvert i litteraturhistorisk og språkhistorisk forskning.

Ved begynnelsen av det 21. århundre er situasjonen dramatisk endret. Den tyske sosiologen Ulrich Beck skriver i verket *Was ist Globalisierung* (1997) om et "avnasjonaliseringsjokk" i Europa. Det har oppstått et nytt "risikosamfunn", hevder Beck, og ingen av dette samfunnets store utfordringer lar seg løse i et nasjonalt perspektiv. Historikeren Eric J. Hobsbawm beskriver i sitt verk *Nations and Nationalism since 1780. Programme, Myth, Reality* (1992) hva han kaller "the decline of nationalism" (s. 163). Han hevder at forestillingen om en etnisk og språklig homogen, territoriell nasjonalstat representerer en modell som er "entirely irrelevant to the problem of the late twentieth century, for which it provides no general solution" (s. 170). I den grad modellen blir anvendt, f.eks. i postkolonial sammenheng, "it merely complicates" forsøkene på å løse aktuelle problemer, hevder Hobsbawm, ettersom nesten ingen land i den tredje verden ligner på etnisk og språklig homogene territorier.

På den andre siden: Lite tyder på at historisk etablerte nasjonalstater er i ferd med å forsvinne. I Europa har tvert imot ikke mindre enn 16 nye nasjonalstater oppstått siden 1990. Samtidig går utviklingen i retning av regionalisering. Utviklingen av tverrnasjonale makroregioner er offisiell EU-politikk (f.eks. Øresunds-regionen). Mikroregioner innenfor nasjonene får også i noen tilfeller en betydning som kan virke større enn nasjonens på grunn av virksomhet av særlig internasjonal karakter (f.eks. oljeproduserende regioner i Norge). Det er i dag et faktum at økonomi, produksjon og arbeid i stor grad har blitt internasjonalisert. Antallet IGO (intergovernmental organisations) og NGO (nongovernmental organisations) øker, og deres innflytelse er blitt større. Utviklingen kan synes å gå i flere retninger samtidig, og de historiske, kulturelle og politiske konsekvensene på sikt synes foreløpig uvisse. Globalisering er ingen enveisprosess. Begrepet *glokalisering* (Ronald Robertson) er kanskje en mer dekkende betegnelse, ettersom den fanger opp så vel globaliseringen som utviklingstrekkene i retning av det lokale (og regionale). Uansett er det grunn til å tro at forskyvninger i forestillingene om det nasjonale er en av de mest innflytelsesrike kultur- og samfunnsforandrende bevegelsene i vår tid.

Dette innebærer at alle nasjonalspråksfag – i det minste i Europa – befinner seg midt i det sentrum der de samfunnsforandrende kreftene virker. Det vil si at det foregår en redefinering av nordiskfagets legitimeringsgrunnlag og samfunnsoppgaver. Legitimeringsgrunnlaget flyttes i stor grad fra nasjonsbygging til å skulle fungere til utdanning for et kommuniserende fellesskap. Det som skjer med Europa, skjer med nasjonalspråksfagene, det vil også si med nordiskfaget. De strategiske valg faget foretar i denne situasjonen, er avgjørende for hvilken rolle det kan spille i fremtiden. Det er neppe behov for et nasjonsbyggende dannelsesfag som sikter pedagogisk mot et tradisjonelt monokulturelt samfunn i tiden som kommer. Imidlertid trenger også fremtidens Norge et prosjekt som skal skape et fellesskap på tvers av delkulturene, og dette fellesskapet må kommunisere godt for å kunne skape felles kultur og gjensidig respekt. Språk, kultur, kunst, litteratur, medier og kommunikasjonsformer er ikke mindre viktig for et senmoderne, globalisert samfunn enn for den moderne nasjonalstat. Men det er grunn til å tro at kunnskapsbasert, språklig og kontekstuel forankret forståelse av tradisjoner og historiske og politiske endringsprosesser i stadig større grad må kombineres med kvaliteter som omstillinger i miljøet og evne til å fange opp de nye behovene som et inkluderende fellesskap har. Oppdatering og fornyelse er viktig for nordiskfaget både fra et samfunnsmessig perspektiv, fra et forskningsmessig synspunkt og ut fra den konkurransesituasjonen faget befinner seg i i forhold til "nabofag". Faget

konkurrerer meget godt på arbeidsmarkedet (se s. 10), men klarer seg med vekslende hell i konkurransen om studentene.

Det er liten grunn til å tro at "avnasjonaliseringssjokket" vil innebære en avvikling av de tradisjonelle nasjonalstatenes språk-, litteratur- og kulturtradisjoner. Språket er et samfunnsbærende fellesskap også i en senmoderne tid. Men det er grunn til å tro at de forskjellige tradisjonene i økende grad vil fungere i og bli analysert i tverrkulturelle og polykulturelle perspektiver, og at forholdet mellom allmenne og partikulære tolkningsaspekter vil få stadig større betydning. Thomas Nagel skriver i *The View from Nowhere* (1986) om å kombinere spesifikke og generelle betraktningmåter, allmenne og partikulære, subjektive og objektive, interne og eksterne "points of view". All faglig, vitenskapelig og epistemologisk virksomhet bygger på mulighetene for generaliserbare perspektiver. Men som Nagel minner om: Vi befinner oss *i* den verden vi prøver å forstå, og derfor er det slik at "not all reality is better understood the more objectively it is viewed". I senmoderniteten er evnen til å innta *både* "the view from nowhere" og det kulturspesifikke, partikulære ståsted faglig viktig. Det vil si at evnen til å innta det første ikke står i motsetning til det andre, men i noen tilfeller beror på det.

Som modell er et slikt forhold mellom det allmenne og det partikulære interessant for et moderne, tolkende og analyserende språk- og litteraturfag. Mange senmoderne problemstillinger er globale, det trengs et teoretisk "view from nowhere" for å beskrive dem og finne løsninger. Men problemstillingene kan likevel være høyst spesifikke, konkrete og partikulære. Et slikt utvekslingsforhold mellom allmenne og partikulære perspektiver gjelder også på det kulturelle felt. Kulturspesifikk kunnskap og kompetanse kan være verdifull, ikke bare for en nasjonal identitetsfølelse av gammel type, men også for en kulturforståelse som kan fungere i senmoderniteten. Det kulturspesifikke "point of view" bør neppe betraktes som en provinsiell konkurrent til et mer internasjonalt og allment perspektiv. Det kulturspesifikke kan fungere som bakgrunn for dyp kulturforståelse som er generaliserbar på flere nivåer enn det nasjonale. De nasjonalspråklige fagene bør ha et særlig ansvar både for ivaretagelsen av det partikulære (forstått som det kultur- og språkspesifikke) og for fornyelse av forskningsperspektivene på og den kulturelle kontekstualisering av litteratur, språk og kommunikasjon.

Tradisjonelt har nordiskfaget i Norge og norskfaget i skoleverket formidlet det til tider idealiserte, monokulturelle nasjonsbildet, og gjennom folkeskolen fra 1889 til enhetsskolen fra 1960-tallet er dette bildet blitt koplet med det demokratiske idealet om like rettigheter for alle og har fungert sosialt utjevne innenfor majoritetskulturen. Et demokratisk samfunn behøver imidlertid ikke være monokulturelt organisert. Minoritetene i samfunnet har de siste tiår bidratt til å aktualisere og forsterke den kritiske holdningen til en monokulturell nasjonsoppfatning, og det fremtidige demokratiet må ha plass for verdiene i andre kulturer innen storsamfunnet i Norge. Storsamfunnet må sikre at delkulturene får ta vare på sine identitetsrammer, men samtidig må det også etablere et fellesskap på tvers av delkulturene der alle kan delta. Dette fellesskapet må være representert i det offentlige rom og fremkomme gjennom felles språk, kunnskaper og ferdigheter til å delta i fellesrommet. Det er naturlig at norsk språk representerer det samfunnsbærende fellesskap i Norge, både fordi det står sterkest, og fordi det fungerer som et lingua franca mellom ulike delkulturer i Norge. Norsk er derfor ikke bare et "morsmål", men også et "nasjonalspråk". Nordiskfaget må på denne bakgrunn arbeide selvkritisk med sin rolle. En måte å arbeide på forskningsmessig vil i

denne forbindelse være å vektlegge komparative og kontrastive aspekter. Når det norske storsamfunnet i dag har nærmere 300 000 innbyggere som bruker norsk som andrespråk, er det viktig at andrespråksnorsken anerkjennes som en varietet av norsk, og dermed blir en integrert del av det språklige forskningsobjektet. I det litterære utvalget som skal være studieobjekt for faget, må selvsagt det nordiske ha stor plass, men det må også i en viss utstrekning legges vekt på oversatt litteratur, både fra verdenslitteraturen og fra spesifikke litterære tradisjoner som minoritetskulturene i Norge kjenner som sine.

Så vel forskningsfagene nordisk språk og litteratur som skolefaget norsk må tilpasse seg utviklingen i samfunnet og innreflektere de nye aspektene ved oppgaven som skaper av samfunnsbærende fellesskap. Konkret innebærer det at faget utvides og inkorporerer nye områder, bl.a. norsk som andrespråk (der hvor dette hittil ikke har skjedd), medier, oversatt litteratur osv. Dette innebærer enten at nordiskfaget ekspanderer, eller at noen deler av det nåværende faget dimensjoneres ned. Ved enkelte institusjoner vil både utvidelser og neddimensjoneringer være vanskelige å gjennomføre i praksis på grunn av fagmiljøenes størrelse og organiseringen av instituttene. Noen steder vil utvidelse og nyorientering kunne skje gjennom samarbeid med andre fagmiljøer.

1.2 Fagbegrepet

Den institusjonelle utviklingen på universiteter og høyskoler de senere år har i stor grad medført en nedtoning av begrepet fag. I stedet har begrepet kompetanse fått en ny status og funksjon. Kompetansebegrepet må omfatte både kunnskaper og ferdigheter, men det er ikke opplagt at bestemte sett av kunnskaper og ferdigheter på forhånd er organisert i eller "tilhører" bestemte fag, heller ikke at slik organisering har permanent gyldighet. Samtidig er det et faktum at nordiskfaget i Norge ikke fungerer innenfor de samme organisatoriske rammer som tidligere. Opprettelsen av storinstitutter og studieprogrammer har skapt nye konstellasjoner der forskningsfagene språk og litteratur har beveget seg lenger bort fra hverandre, også som undervisningsfag. Men det finner også sted faglige utviklingsprosesser som gjør nye faglige konstellasjoner mulige, både samarbeidsprosjekter mellom språk og litteratur og fellesprosjekter med andre fag. Det foregår mye nordisk litteraturforskning ved faget allmenn litteraturvitenskap. Likeledes benytter mange allmennlingvister nordisk materiale i sin forskning. Dessuten trekkes nye medier inn i forskningen på flere nordiskinstitusjoner, multimodale og tverrestetiske forbindelser utforskes, nye kontekstuelle perspektiver aktualiseres, og tettere møter mellom ulike språk og kulturer i samfunnet reiser nye spørsmål som trekker deler av forskningen i retning av kulturstudier. Disse og andre utviklingstrekk gjør det vanskelig å operere med et fagbegrep som er gitt av tradisjonen en gang for alle, som lar seg plassere enkelt i kategoriene språk og litteratur, og som forskningsbehov, tiltak og prioriteringer enkelt kan vurderes i forhold til. Behovene for tiltak bør ikke utelukkende defineres på grunnlag av et etablert fagbegrep som man kan identifisere "hull", mangler eller forsømmelser ut fra. Fremtidens behov er like viktige, og fordrer et dynamisk fagbegrep som også tillater at man tar i betraktning nødvendige tiltak for å følge utviklingen i de ulike forskningsdisiplinene og i skoleverket.

Fagbegrepet nordisk språk og litteratur inkluderer både forskningsfagene og undervisningsfagene. Evalueringsrapporten *Nordisk språk og litteratur* dreier seg først og fremst om forskning. Det er imidlertid – som evalueringskomiteen er inne på – svært vanskelig å betrakte forskningsfag og undervisningsfag isolert etter innføringen av taksametermodellen for finansiering av faglig virksomhet. Så avhengig av

studiepoengsproduksjon som fagene er i dag, vil det fortone seg nærmest som å skyte seg selv i foten dersom man lyser ut stillinger i disipliner som ikke trekker studenter – selv om forskningsbehovene er til stede. Dette er et systemisk problem, skapt av universitetsreformene, som nordiskfaget til dels lider under, men som faget selv ikke vil være i stand til å løse. Problemstillingen er aktuell i tilknytning til behov som er påpekt i evalueringsrapporten (se s. 26 og 31f). På slike områder kan man tenke seg at Norges forskningsråd kan gå inn med tiltak som kompenserer for forskningens avhengighet av studiepoengsproduksjon.

Oppfølgingsutvalget har lagt til grunn at nordiskfaget har som en viktig oppgave å utdanne lærere til skolefaget norsk, som er skolens sentrale dannelsesfag. Dette er ikke en premiss som står sentralt i utvalgets mandat, men det har i realiteten vært en sentral premiss for utvalgets arbeid. Hvilke forskningspolitiske grep som bør tas i faget, bør ikke avgjøres uten sideblikk til skolen. Det følger av dette synet at utvalget også har lagt vekt på sammenhenger i faget.

En alternativ innfallsvinkel kunne ellers ha vært å betone at det ikke finnes et enhetlig forskningsfag, og at de fleste som er tilsatt i nordiskfaget, har sin primære forskningstilhørighet enten i språkvitenskap eller litteraturvitenskap. En slik innfallsvinkel ville i stor grad samsvare med forskningsmessige realiteter, men ville etter utvalgets syn samtidig lett kunne føre til at viktige sider av fagets samfunnsoppgave ble neglisjert, f.eks. oppgaver overfor skolefaget norsk.

Det er utvalgets syn at faget i dag defineres ikke bare ved sine forskningsområder, men også bl.a. ved sin samfunnsrelevans. Det er et faktum at faget har meget stor samfunnsrelevans, noe som bl.a. kommer til uttrykk i flere arbeidslivsundersøkelser, senest i undersøkelsen ved Universitetet i Oslo fra 2005. Undersøkelsen viste at kandidater fra Institutt for lingvistiske og nordiske studier var de definitive vinnere på arbeidsmarkedet blant HF-studentene. De fleste fikk jobb i undervisning og forskning (55 %), en del i forlag, presse og medier (13 %), noen innen forretningsmessig tjenesteyting (13 %).

Som utdanningsfag til skolefaget norsk må universitets- og høgskolefaget nordisk/norsk ta inn over seg at det ikke lenger er tilstrekkelig å være et språk- og litteraturfag. En viktig oppgave i tiden fremover vil være å utvikle faget slik at det inkorporerer flere medier og kommunikasjonsformer. En annen grunnleggende endring vil være å skaffe god forskningsbasis for utdanning til et polykulturelt samfunn.

1.3 Noen avgrensinger

I det følgende vil oppfølgingsutvalget komme med sine vurderinger og fremme forslag til tiltak med utgangspunkt i evalueringsrapporten og institusjonenes høringsuttalelser, samt noen tilleggsdokumenter som "Kunnskapsløftet" (Utdannings og forskningsdepartementet 2005), "Framtidas norskfag" (Utdannings og forskningsdepartementet 2006) og i noen grad "Framlegg til ein språkpolitikk for universitet og høgskolar i Noreg" (UHR 2006). Forslagene vil bli rettet både til Norges forskningsråd og til fagmiljøene. Først vil enkelte endringer i det generelle bildet etter evalueringsrapporten bli omtalt. Deretter vil utvalget fremme forslag i henhold til de enkelte punkter i mandatet, og komme med anbefalinger og utpeke noen mulige satsningsområder. Oppfølgingsutvalget har ikke sett det som sin oppgave å omtale alle relevante disipliner i faget eller gi et balansert bilde av faget som helhet. Utvalget har heller ikke forsøkt å formulere statutter for den faglige virksomheten eller legitimere

forskningens eksistens. Snarere har utvalget villet komme med noen tilrådinger som synes viktige for faget i dagens aktuelle situasjon.

Evalueringsrapporten fremmet følgende overordnede forslag vedrørende språkforskningen:

- Synliggjøring av norrøn filologi som del av nordiskfaget og mer fokusert norrønforskning konsentrert til færre miljø
- Etablering av ny forskning på enkelte aktuelle internasjonale forskningsområder (samtaleanalyse, kritisk diskursanalyse, kommunikasjon og kognitiv grammatikk)
- Mindre vekt på innsamling og mer på teoretisk refleksjon i stedsnavngranskingen, og konsentrasjon av stedsnavngranskingen til færre miljø
- NFR-satsning på dialektologi for å kompensere for en fortregning til fordel for de nyere "talemåls"-studiene

Selv om norrøn filologi har mistet mye av den sentrale plassen som denne disiplinen tidligere hadde innenfor studiefaget nordisk språk og litteratur, og på noen universiteter tilbys som et eget studium, er det ingen tvil om at norrøn filologi fortsatt må ses på som en viktig del av nordiskfaget som også det norske forskningsmiljøet har ansvar for å opprettholde. Det vil imidlertid være vanskelig å gjennomføre en konsentrasjon av et forskningsområde på kort sikt, ettersom det neppe er aktuelt å tvangsflytte fagfolk. Norrøn filologi er dessuten allerede i stor grad konsentrert slik evalueringskomiteen anbefaler, ettersom det er universitetene i Oslo, Bergen og Trondheim som har kompetanse på norrøn filologi i bred forstand, mens de som arbeider med norrøn filologi ved andre institusjoner, i større grad gjør det som del av nordisk språkvitenskap. Det foregår allerede en oppbygging og konsentrasjon av norrønmiljøet ved Institutt for lingvistiske og nordiske studier i Oslo, bl.a. som følge av nyansettelser og overføring av personale i forbindelse med nedleggelse av Middelaldersenteret. Og i Bergen har det skjedd en styrking av norrønforskningen ved opprettelsen av Senter for middelalderstudier. Det kan dessuten nevnes at økt interesse for diakron lingvistikk har medført større oppmerksomhet også på norrønt og eldre norsk språk. Oppfølgingsutvalget vil nedenfor foreslå "Kulturarven i møte med dagens kultur" som et temaområde som med støtte fra NFR og med satsning fra miljøene kan bidra til å styrke forskningen i nordisk språk og litteratur. Utvalget mener at dette kan gi mulighet også for synliggjøring av norrøn filologi.

Navnegransking har til dels blitt definert som et eget fag med sin kombinasjon av språk- og kulturforskning. Norsk navnegransking har likevel tradisjonelt hatt nær kontakt med nordiskfaget og har derfor naturlig nok blitt inkludert i evalueringen av dette faget. I sin oppsummering er det stedsnavngransking evalueringskomiteen er opptatt av, og når komiteen sier at denne "er mer preget av kartlegging og innsamling enn av teoretiske refleksjoner og kritiske forskningsbidrag" (s. 100), er det nærliggende å lese dette som et ønske om en annen type stedsnavngransking. Oppfølgingsutvalget kan forstå at evalueringskomiteen har kommet frem til denne konklusjonen, men vil peke på at det har kommet både et ganske stort antall doktorgradsavhandlinger og en rekke hovedfags-/mastergradsoppgaver de siste årene som i stor grad innebærer en tematisk og teoretisk nyorientering, og som også har gitt god tilgang på nye rekrutter. Navnegranskingsmiljøet har et godt faglig nettverk både nasjonalt og internasjonalt. Dette synes å være verdifullt, selv om kontakten mellom dette nettverket og det øvrige

nordiskmiljøet nok kunne ha vært bedre. På bakgrunn av den nevnte nyere navneforskningen ser oppfølgingsutvalget ikke grunn til å sette inn spesielle tiltak for å styrke denne disiplinen. Når det gjelder forslaget om konsentrasjon av stedsnavngranskingen til færre miljø, må det igjen sies at slikt vanskelig kan gjennomføres siden fagfolk ikke kan flyttes fra én institusjon til en annen. Dessuten er det bare Universitetet i Oslo og i mindre grad Universitetet i Bergen som har øremerkede stillinger i navnegransking.

Oppfølgingsutvalget vil heller ikke foreslå en satsning spesifikt på dialektologi. Evalueringskomiteen sier at dialektologien "synes å være fortrenget til fordel for studier av 'talemål'" (s. 100), men oppfølgingsutvalget har – liksom flere av miljøene i sine høringsuttalelser – vanskelig for å forstå hva som er grunnlaget for dette utsagnet. Muligens kan det være en terminologisk uklarhet i evalueringsrapporten omkring begrepet dialektologi og talemål. I Norge kom talemåls-termen inn på 1970-tallet som en måte å utvide det tradisjonelle dialektologi-begrepet på til også å omfatte sosial dialektologi (også kalt sosiolingvistik). Det må sies å være uaktuelt å legge den innsikten som sosiolingvistikken har gitt om talemålsvariasjon, til side og gå tilbake til mer tradisjonell dialektologisk forskning. Her kan det dessuten skytes inn at det nettopp innenfor norsk talemålsforskning er utviklet et godt nettverk innenfor det tidligere SONE- og det nåværende UPUS-prosjektet. Men det bør samtidig sies at dialektologien liksom andre tradisjonelle disipliner i nordiskfaget kan trenge oppmerksomhet fremover. Det kan også være en fare for at dominansen av variasjonsstudier kan skyve grammatisk orienterte talemålsstudier i bakgrunnen. Det er viktig at den sosiolingvistiske forskningen blir kombinert med grammatisk innsikt for å få et helhetlig bilde av f.eks. hvordan språkendringer er et produkt av både samfunnsmessige og språkstrukturelle vilkår. I dag er det svært ønskelig at grammatiske/språkstrukturelle perspektiver blir tatt frem igjen i talemålsforskningen, men vi finner ingen grunn til her mer enn på andre fagfelt å foreslå spesielle tiltak, i og med at det allerede fins et grunnlag å bygge på.

Evalueringskomiteen har etterlyst forskning innenfor kognitiv grammatikk. Denne teoretiske tilnærmingen knyttes gjerne til amerikaneren Ronald W. Langacker, og den er én av flere retninger innenfor det som gjerne kalles kognitiv lingvistik. I oppfølgingsutvalget har en vært i tvil om en bør komme med så spesifikke råd om teoretiske tilnærminger, men det synes uansett klart at kognitiv lingvistik er i fremmarsj i Norge. Det var et todagers sommerseminar ved Universitetet i Bergen i juni 2006, og det vil finne sted et tilsvarende ved Universitetet i Oslo i juni neste år. Både et skandinavisk og et nasjonalt nettverk er i ferd med å bli dannet. Oppfølgingsutvalget finner derfor at utviklingen på institusjonene siden evalueringen ble gjennomført, har overflødiggjort et spesielt tiltak innenfor kognitiv grammatikk.

En del av den nye forskningen som evalueringsrapporten med rette etterlyser, fins ved andre fagmiljøer enn de evaluerte. Det er ikke opplagt at det vil være god politikk å fordoble slik kompetanse ved nordiskfagene, især ikke ved institutter der nordisk og lingvistik nå er slått sammen. Felt som diskursanalyse, samtaleanalyse og kommunikasjon er derimot forskningsområder som utvalget mener en bør satse på innenfor nordiskfaget, slik det er gjort nærmere greie for nedenfor under overskriften "Forbindelser mellom språk og litteratur".

Evalueringsrapporten fremmet følgende overordnede forslag vedrørende litteraturforskningen:

- Teoretisk oppdatering av miljøer som arbeider i tradisjonelle baner
- NFR-satsning på eldre litteratur
- Inkludering av edisjonsfilologi
- Utfylling av forskning på svakt dekkede områder: enkelte sentrale forfatterskap (Holberg og Bjørnson), poetikk, folkediktning og populære sjangrer (krim, science fiction, fantasy, rapp) samt nye medier (TV, radio)
- Styrking av det europeiske perspektivet
- Styrking av litteratursiden i de nordiske miljøene

Den teoretiske oppdateringen skjer i stor grad i takt med det generasjonsskiftet som er i ferd med å gjennomføres i faget. Denne utviklingen vil fortsette de kommende år. Det må være de enkelte institusjonenes ansvar å sørge for teoretisk nyorientering og bredde som del av sin ansettelsespolitikk.

Enkelte etterlyste forskningsprosjekter på litteratursiden har blitt ivaretatt i tiden etter at evalueringsrapporten ble utarbeidet (Bjørnson). Annen etterlyst forskning er blitt utført av andre enn de evaluerte forskerne (f.eks. er det de senere år levert tre doktoravhandlinger om Holberg).

Det er riktig at forskning på eldre litteratur kan sies å stå relativt svakt. Men situasjonen er ikke entydig negativ. Det er bl.a. levert doktoravhandling om Edda-diktning (Trondheim) og (etter at evalueringskomiteen hadde levert sin rapport) om Petter Dass (Oslo).

Inkludering av edisjonsfilologien kan skje bl.a. ved et tettere samarbeid eller en sammenslåing av Ibsen-senteret i Oslo og Institutt for lingvistiske og nordiske studier ved Universitetet i Oslo. Det spiller også en rolle i denne sammenheng at Middelaldersenteret ved Universitetet i Oslo nå er nedlagt, og en del kompetanse overført til Institutt for lingvistiske og nordiske studier. Norrøn miljøet ved instituttet, som har betydelig edisjonsfilologisk kompetanse, er derved blitt styrket.

Oppfølgingsutvalget finner grunn til å minne institusjonene om evalueringskomiteens konklusjon vedrørende litteratursiden i faget: "Komiteen anbefaler at litteratursiden styrkes i de nordiske miljøene" (s. 101). Kunst kan utforske det eksistensielle rommet mennesket er plassert i i den konkrete livsverden, og stille de åpne og åpnende spørsmål som alltid stilles på nytt i en kultur. Derfor er den estetiske dimensjonen ved de tekstene som studeres innenfor nordistikken, viktig.

2 Organisatoriske tilrådinger

Oppfølgingsutvalget vil omtale organisatoriske tiltak på områder som Norges forskningsråd spesifikt har utpekt i utvalgets mandat, og som etter utvalgets mening vil kunne ha positive virkninger i fagmiljøene. Tilrådingene retter seg i særlig grad mot de enkelte fagmiljøer.

2.1 Rekruttering

2.1.1 Innledning

Ifølge evalueringskomiteen (s. 41) er de nordiskfaglige miljøene preget av en stabil stillingsmasse, få nyansettelser og en betydelig lavere andel personale i førstestilling med doktorgrad enn andre språk- og litteraturfag. I tillegg er kvinneandelen blant professorene lav. Evalueringskomiteen kommenterer også at gjennomsnittsalderen blant de ansatte i nordisk språk- og litteraturvitenskap er forholdsvis høy, og at det vil bli en stor avgang i årene fremover. Samtidig vises det til at nordiskfaget har en relativt stor andel personer i rekrutteringsstilling, og at det derfor ser ut til å ville finnes folk til å overta etter dem som slutter. Et usikkerhetsmoment er imidlertid om det tallmessige forholdet mellom tilgang på og avgang av forskere som vi ser nå, vil holde seg slik fremover når studenttilstrømningen til faget er i ferd med å minke.

Komiteen anbefaler:

- at fagmiljøene gjør en større innsats i forhold til rekrutteringen til faget, blant annet gjennom utvikling av eksternt finansierte prosjekter med stipendiat- og postdoktorstillinger
- at fagmiljøene i samarbeid med ledelsen utvikler strategiske planer for faget
- at man skal satse strategisk på rekruttering av kvinner og på å gi kvinner muligheter for kompetanseheving
- at doktorgradskandidatene integreres bedre i fagmiljøene
- at doktorgradsutdanningen i større grad bør koordineres på nasjonalt plan med forskerskoler og felles kurs

Høringsuttalelsene fra de evaluerte miljøene omtaler i liten grad rekruttering, men de få kommentarene som berører dette temaet, tyder på at de større miljøene ikke oppfatter rekruttering til faget som noe akutt problem; institusjonenes egne doktorgradsutdanninger produserer nok rekrutterer til å erstatte dem som går av, og til å utvikle et fagmiljø med en klar profil. De mindre miljøene ser derimot ut til å ha problemer med å rekruttere personer med en spesiell kompetanse. Ingen av høringsuttalelsene forteller om igangsatte eller planlagte tiltak for å styrke rekruttering til faget.

Oppfølgingsutvalget slutter seg til evalueringsrapportens anbefalinger, men vil særlig fremheve tre aspekter knyttet til rekruttering: behovet for økning i antall rekrutterer til nordiskfaget, behovet for tiltak som gjør en forskerkarriere innenfor nordiskfaget mer attraktiv, og behovet for en nasjonalt koordinert forskerutdanning.

2.1.2 Økning av antall rekrutter

Evalueringskomiteen konkluderer med at det rent tallmessig trolig er nok rekrutter til å erstatte den kommende avgangen. Oppfølgingsutvalget slutter seg til denne vurderingen, men vil samtidig understreke at selv om det tallmessig er nok rekrutter, er det ikke sikkert at alle behov blir dekket.

For det første har de mindre og geografisk mer perifere institusjonene vanskeligere for å få søkere til både faste og midlertidige stillinger enn de større universitetene. Det må være et visst overskudd på utdannet personell for at også distriktene skal få nok gode søkere å velge blant. Oppfølgingsutvalget ser det som ønskelig at det finnes minst to rekrutter per stilling som blir ledig.

For det andre dreier rekruttering seg ikke kun om å skaffe kvalifiserte kandidater til de vitenskapelige stillingene som blir ledige. Doktorgradsutdanningen skal også utdanne forskere til resten av samfunnet. Både offentlig og privat sektor har behov for personer med forskerkompetanse innenfor nordisk språk og litteratur.

For det tredje er det ikke alle deler av nordiskfaget som har like stor rekruttering. Oppfølgingsutvalget foreslår at institusjonene i samarbeid med Nasjonalt fagråd i nordisk utarbeider mer detaljerte oversikter over hvilke fagfelt ved hvilke institusjoner som venter stor avgang de nærmeste årene, samt hvilke fagfelt dagens rekrutter befinner seg innenfor, og hvilke institusjoner disse rekruttene er tilknyttet. Utvalget vil samtidig understreke at rekruttering til nordiskfaget ikke er et spørsmål om å erstatte de som går av, med personer med samme fagkompetanse. Stillinger blir ikke lenger gjenutlyst slik de var, og en slik praksis vil heller ikke være nyskapende for faget. Innenfor nye tverrfaglige fagfelt kan det være nødvendig å få frem nye rekrutter og/eller hente inn folk fra andre fag enn nordisk. Ved de mindre institusjonene vil imidlertid erstatning til en viss grad være nødvendig for å kunne opprettholde undervisningstilbudet.

Oppfølgingsutvalget vil peke på tiltak som kan gjøres ved de enkelte institusjonene for å styrke rekrutteringen til nordiskfaget:

- Rekruttering må inngå i utarbeidelsen av overordnede strategiske planer for forskningsprofil og stillingstall på ulike fagområder. En må søke å inkludere rekrutteringsaspektet i konkrete forskningsplaner både for enkeltforskere og fagmiljø. Og en må stimulere til forskningssamarbeid og planlegging av forskningsprosjekter som kan bidra til rekruttering. Svært sentralt står utlysning av egne stipendiat- og postdoktorstillinger.
- For å sikre at det videre fremover fins mange nok med professorkompetanse, bør det gis støtte til postdoktorstillinger og til større og mindre prosjekter som kan gi fast ansatte med førstekompetanse mulighet til å kvalifisere seg ytterligere. Oppfølgingsutvalget er enig i evalueringskomiteens påpekning av at kvinner må prioriteres.
- Både fast ansatte og andre kan ha nytte av prosjektforberedelsesstøtte. For fast ansatte kan det være snakk om støtte til forprosjekter eller frikjøp for å få tid til å utvikle et prosjekt. Gode kandidater kan på samme måte ha nytte av kortvarige stipend etter avlagt mastergrad og doktorgrad for å utarbeide doktorgrads- eller postdoktorprosjekter. Oppfølgingsutvalget foreslår at Norges forskningsråd overfører midler til den enkelte institusjon, som selv avgjør hvilke prosjekter som skal få prosjektforberedelsesstøtte.
- For å styrke rekrutteringen til stipendiatstillinger vil det ved mange institusjoner også være viktig å styrke rekrutteringen til mastergrad, slik at man har mange

aktuelle kandidater å velge imellom. Flere institusjoner kunne trolig ha gevinst av å ta på alvor at rekruttering egentlig begynner tidlig, i hvert fall på mastergradsnivå. Interesserte og egnede studenter bør oppmuntres til å overveie en forskerkarriere. Rekruttering på mastergradsnivå kan for eksempel skje ved å ha solid forskningsbasert undervisning der studenter tidlig får nærkontakt med forskningen, og ved at de blir engasjert som assistenter i prosjekter, slik at de faktisk får erfaring med forskning selv. Mye kan oppnås ved at forskergrupper beskjefter studenter som medhjelpere og inviterer dem med på seminarer og lignende.

2.1.3 Å gjøre en forskerkarriere mer attraktiv

Antall forskerrekutter og kandidater til ledige stillinger fremover er avhengig av de valgene som aktuelle personer foretar angående egen karriere. To forhold gjør at en kan miste potensielt gode kandidater til stillinger i nordisk språk og litteratur: Det ene er at lønningene verken i stipendiatstillinger eller i faste stillinger på universiteter og høyskoler er særlig konkurransedyktige – heller ikke sammenlignet med en nærliggende sektor som skoleverket. Det andre er at det er liten forutsigelighet om det vil bli faste stillinger å søke på, ettersom nordiskstillinger kan bli inndratt eller omdisponert i løpet av den lange utdanningstiden for forskere. Det er også en utfordring for rekrutteringen at stipendiatstillinger i så stor grad utlyses i tilknytning til større forskningsprosjekter. Det kan hindre at gode kandidater med originale doktorgradsprosjekter kommer i gang med en forskerkarriere.

For å sikre rekrutteringen til nordiskfaget er det nødvendig med tiltak som gjør en forskerkarriere i nordiskfaget mer attraktiv. Dette dreier seg ikke bare om å få så mange og så gode søkere til stipendiatstillinger som mulig, men også om å ta vare på de rekruttene man har, slik at de ønsker å fortsette med en forskerkarriere etter fullført doktorgrad. Her har de enkelte fagmiljøene et stort ansvar, og oppfølgingsutvalget vil anbefale:

- at institusjonene utarbeider planer for hvordan man skal ta imot nytilsatte stipendiater og postdoktorer, og hvordan man skal sikre at de inkluderes i fagmiljøet.
- at de institusjonene som ikke allerede gjør det, finansierer et fjerde år med pliktarbeid for stipendiatene. Deltagelse i undervisningsarbeidet gjør det enklere å integrere stipendiatene i fagmiljøet.
- at veiledningen av stipendiater styrkes. Institusjonene bør sørge for kursopplegg for veiledere, gjerne i seminarform, og det bør utvikles rutiner for oppfølging og evaluering av veilederne ved institusjonen.

Oppfølgingsutvalget vil også understreke viktigheten av at det finnes postdoktorstillinger i nordiskfaget. Slike stillinger gir gode rekrutter muligheten til å fortsette sin forskerkarriere etter avlagt doktorgrad og til å kvalifisere seg til faste stillinger. Samtidig må det også finnes muligheter for faste vitenskapelige ansatte til kompetanseheving for høyere stillinger.

2.1.4 En nasjonalt koordinert forskerutdanning

Flertallet av de evaluerte institusjonene er for små til å kunne gi et fullgodt forskerutdanningstilbud alene. Oppfølgingsutvalget vil derfor foreslå at

forskerutdanningen i Norge samordnes og organiseres som en kombinasjon av lokale kurs og nasjonale intensivkurs på forskerskoler. For at en slik nasjonalt koordinert forskerutdanning skal fungere best mulig, er det viktig at også Universitetet i Oslo tar del i det nasjonale samarbeidet. Per i dag finansieres de nasjonale forskerutdanningskursene som et spleiselag mellom de involverte institusjonene, men det er ønskelig at finansieringen av dette inkluderes i statsbudsjettet.

2.2 Forskningsledelse

2.2.1 Innledning

Evalueringskomiteen fremhever (s. 103) at de nordiskfaglige miljøene gir inntrykk av å være forskningsmessig fragmenterte og preget av individuell forskning.

Evalueringskomiteen understreker et behov for større fellesskap i forbindelse med forskning. Miljøene ville være tjent med en mer strategisk balanse mellom individuell forskning og større koordinerte forskningsprosjekter. Komiteen anbefaler:

- at miljøene utvikler strukturer som imøtekommer disse behovene i form av etablering av forskningsutvalg, oppnevning av forskningsledere og utvikling av fora for kvalitetsvurdering og kritisk debatt
- at de evaluerte høgskolene i større grad enn i dag ivaretar personalet med doktorgrad slik at disse får tilstrekkelige muligheter til forskning

I høringsuttalelsene fra de berørte institusjonene fremkommer det at svak forskningsledelse flere steder er et erkjent problem, og at man allerede har truffet tiltak med sikte på å bedre situasjonen. Det blir imidlertid også gitt uttrykk for at særlig enkelte små miljøer vil ha vanskelig for å treffe organisatoriske tiltak. Det fremgår likevel direkte og indirekte av høringsuttalelsene fra institusjonene at de vil følge komiteens anbefalinger om styrking av forskningssamarbeid, og det blir brukt begreper som profilering og forskningsledelse. Flere omtaler også konkrete initiativer som allerede er igangsatt. Sammenholder man evalueringsrapporten med høringsvarene, blir det klart at alle miljøene vil kunne ha fordel av forskjellige tiltak for styrking og utvikling av forskningssamarbeid.

Evalueringskomiteen får imidlertid ikke klart formulert at individuell forskning er utgangspunktet også for samarbeidsprosjekter. Begrepet "individuell forskning" får i komiteens formulering en negativ betydning ved å sammenkjedes med et begrep om "fragmentering". Begreper om samarbeid og profilering blir mer positivt og mer presist omtalt. Imidlertid fremkommer det i evalueringen at flere av de miljøene som har levert forskning av fremragende kvalitet, driver utpreget individuell forskning. Oppfølgingsutvalget vil understreke at uten kvalifisert individuell og selvledet forskning kan større forskningsprosjekter neppe etableres. Evalueringskomiteens anbefalinger er på sin plass og bør følges opp, men bør ikke baseres på et motsetningsforhold mellom individuell forskning og større samarbeidsprosjekter.

Oppfølgingsutvalget vil fremheve tre aspekter knyttet til forskningsledelse: behovet for å styrke forskningsledelsen, behovet for å presisere hva forskningsledelse innebærer, og behovet for å profesjonalisere forskningsledelse.

2.2.2 Styrking av forskningsledelse

Gevinstene ved forskningssamarbeid er mange, og til dels opplagte, f.eks. inspirasjon og kontakt med andre forskere og forskningsmiljøer, hvilket i mange tilfeller vil kunne fungere faglig fornyende. Det er også et faktum at forskning i stadig større grad finansieres ved bevilgninger til samarbeidsprosjekter som det må søkes særskilt støtte til. Også stipendiatstillinger knyttes i stor grad til samarbeidsprosjekter.

Forskningsmiljøene kan risikere å gå glipp av så vel finansieringsgrunnlag som rekrutter dersom det ikke utformes større forskningsprosjekter. Samarbeid kan også i seg selv være innsiktsfremmende idet ny innsikt ofte oppstår ved kombinasjon av kunnskap og kunnskapsfelter.

Samarbeid krever organisering, utarbeidelse av søknader krever økonomisk kompetanse, og opparbeiding av forskningsnettverk innebærer kontaktvirksomhet og reising. Til alle disse aspektene ved samarbeid vil ledelse og administrativ støtte være en stor fordel. Prosjektering av samarbeidsprosjekter er også i seg selv ressurskrevende. Det er en fare for at forskere bruker mer og mer tid på å skrive søknader om forskningsprosjekter, og mindre og mindre tid på faktisk å forske. Søknadsprosessene er kompliserte og tidkrevende, og ikke alle søknader gir resultater.

På denne bakgrunn vil oppfølgingsutvalget *anbefale at alle de berørte institusjonene styrker så vel forskningsledelsen som den administrative støtten til forskning*. Institusjonene er imidlertid forskjellige både med hensyn til størrelse og organisering. Det må derfor være opp til den enkelte institusjon å avgjøre på hvilket nivå i organisasjonen ledelsesfunksjonene skal fungere. Institusjonene må også selv bestemme på hvilken måte ledelsesfunksjonene skal knyttes til stillinger eller stillingsandeler. Oppfølgingsutvalget vil peke på *funksjoner* som den mener institusjonene vil ha utbytte av å vektlegge og styrke:

- Forskningslederfunksjonen – knyttet til instituttledelsen (eventuelt fakultetsledelsen ved mindre institusjoner), fortrinnsvis ivaretatt av en forsker som får forskningsledelse som et særlig ansvarsområde, alternativt av instituttleder
- Forskningssekretær – knyttet til administrasjonen
- Forskningsutvalg – rådgivende for ledelsen
- Økonomisekretær – knyttet til administrasjonen (støtte i forbindelse med utarbeidelse av søknader og regnskapsføring i tilknytning til konferanser m.m.)
- Informasjonssekretær – knyttet til administrasjonen (mediearbeid og rådgivning i forbindelse med formidling)
- Administrasjonssekretær – knyttet til administrasjonen (hjelp til praktisk gjennomføring av konferanser m.m.)

Forskningsleder og et forskningsutvalg bestående av forskere fra instituttets forskningsområder vil kunne arbeide med å styrke og profilere forskningssamarbeidet internt og eksternt. Forskningsleder og forskningssekretær vil kunne fungere inspirerende i forbindelse med dannelse av forskningsgrupper og kvalitetssikrende i forbindelse med søknadsprosesser. Det anbefales at det i forbindelse med søknader om forskningsmidler innregnes midler til ivaretagelse av funksjoner som sekretariatsbistand og økonomistyring.

Oppfølgingsutvalget vil understreke at dette ikke er et forslag til en organisasjonsmodell, men en oversikt over funksjoner som bør ivaretas. Hvordan dette

løses organisatorisk, vil være opp til den enkelte institusjon. Utvalget vil også understreke at forskningslederfunksjonen ikke omfatter personalansvar for institusjonens forskere; dette ansvaret ligger hos instituttlederen. For å styrke forskningsledelsen vil det dessuten være nødvendig å utvikle modeller for koordinering og samarbeid mellom forskere (se avsnitt 2.5).

2.2.3 Presisering av forskningsledelse

Det er nødvendig å sikre at en styrking av forskningsledelse ikke kommer i konflikt med den frie forskning. Forskningsledelse er en del av alle forskningsprosjekter; enhver forsker leder egen forskningsprosess, eventuelt i samarbeid med prosjektleder eller veileder. Direkte styring av forskeres forskningsarbeid og -interesser er stort sett lite aktuelt i nordistikkens forskningsdisipliner. Styrking av forskningsledelse skal fungere igangsettende, inspirerende, anbefalende og være en serviceinstans, den skal bidra til å synliggjøre eksisterende forskning og forskningsmiljøer, yte støtte i forbindelse med arrangementer og bidra med kvalitetssikring (f.eks. i forbindelse med utarbeidelse av søknader).

Beslutninger vedrørende satsningsområder, forskningsprofil og prioriteringer må fattes i overensstemmelse med institusjonenes gjeldende beslutningsprosedyrer, og involvere instituttledelse og aktive forskere i fagmiljøene.

Det kan være forskningslederens og/eller forskningsutvalgenes oppgave å:

- iverksette aktiviteter som fremmer forskningssamarbeid mellom institusjonens forskere, herunder utarbeidelse av forslag til forskningsprogrammer
- medvirke til å etablere fora der forskerne kan presentere og reflektere over mål og delmål for sitt arbeid og treffe beslutninger om disse
- fremme forskernes arbeid med å skaffe eksterne forskningsmidler
- utvikle og gjennomføre evalueringsprosesser i samarbeid med institusjonens forskere. Det er viktig at forskningsledelsen er orientert om hvilke kriterier forskningen vil bli evaluert etter i andre instanser, slik at den kan drive veiledning og sortering allerede på institutt-/fakultetsnivå, slik at f.eks. søknader som blir sendt, er kvalitetssikret.

I tillegg bør alle forskere i personalsamtaler få anledning til å tematisere egen forskning, forskningsinnsats og forskningsmuligheter, samt hvordan egen forskning og samarbeidende forskeres innsats kan fremmes.

Et mer utviklet samarbeid mellom forskerne kan innebære at det med henblikk på profilering av den enkelte institusjon blir en fordel å organisere deler av forskningen i mer avgrensede forskningsprogrammer. Forskningsprogrammer kan iverksettes innenfor områder hvor institusjonen har markert seg på høyeste nivå, eller hvor institusjonen utpeker et særlig utviklingspotensial. Et forskningsprogram kan defineres som forskningsaktiviteter og -prosjekter innenfor et nærmere definert område som blir særlig prioritert av institusjonen. Det skjer med henblikk på å etablere et kjernefelt av forskning som kan markere institusjonen og gjøre den til en attraktiv samarbeidspartner i en internasjonal sammenheng.

2.2.4 Profesjonalisering av forskningsledelse

Oppfølgingsutvalget vil peke på at det i forbindelse med styrking av forskningsledelse er behov for en profesjonalisering både når det gjelder ledelse generelt, og spesielt med henblikk på ledelse av forskning. Det er neppe slik at en hvilken som helst dyktig forsker uten videre kan fungere som en god forskningsleder. Utdanning av forskningsledere bør ikke foregå i de enkelte fagmiljøer, men det vil trolig være gunstig å tenke forskningsledelse innenfor rammene av humanistiske forskningstradisjoner. Oppfølgingsutvalget vil anbefale at det nasjonale fakultetsmøtet tar initiativ med sikte på å etablere utdanning, etterutdanning eller kurs for forskningsledere.

2.3 Publisering

2.3.1 Innledning

Evalueringskomiteen fremhever at mange gode forskningsarbeider som er gjort ved de nordiskfaglige miljøene i Norge, i for liten grad har blitt gjort kjent i fagmiljøer ved andre institusjoner og i andre land (s. 101–102). Forskerne har vært for lite strategiske i valg av publiseringskanaler, og evalueringskomiteen er spesielt kritisk til publiseringen i lokale tidsskrifter uten referee-ordning. Komiteen anbefaler:

- at fagmiljøene fortsetter å bruke norsk som publiseringspråk, men at de også bør legge større vekt på publisering på engelsk for et internasjonalt publikum
- at det skilles skarpere mellom formidlingsvirksomhet og faglig publisering
- at forskerne bør bli mer bevisste i valg av publiseringskanaler og språk
- at det avsettes tid og ressurser til språkvask og korrekturlesing av engelskspråklige publikasjoner
- at Norges forskningsråd i større grad oppmuntrer til og finansierer utgivelse og spredning av doktoravhandlinger

Flertallet av de evaluerte institusjonene berører ikke temaene internasjonal publisering og publiseringspråk i sine høringsuttalelser, men de få som gjør det, slutter seg til evalueringskomiteens oppfordring til parallellspråklighet, altså at norsk skal opprettholdes som publiseringspråk samtidig som den internasjonale publiseringen på engelsk skal øke.

Oppfølgingsutvalget vil fremheve tre aspekter knyttet til publisering: at valget av publiseringskanal og -språk vil avhenge av typen publisering, at de institusjonelle forholdene må legges til rette for å sikre og utvikle norsk som publiseringspråk, og at det er et stort behov for en kompetanseheving i akademisk engelsk.

2.3.2 To typer publisering

Oppfølgingsutvalget vil understreke at *parallellspråklighet* skal være hovedprinsippet for institusjonenes og de enkelte forskernes publisering innenfor nordstrikken: Publisering skal foregå både på norsk og på det språket som fungerer som internasjonalt publiseringspråk i det aktuelle fagområdet. Utvalget vil videre understreke at man i diskusjonen om valg av publiseringskanal og publiseringspråk må skille mellom to hovedtyper publisering: publisering på norsk og publisering rettet mot ikke-nordiske fagmiljøer i andre land.

Publisering på norsk

Nordiskfaget har fremdeles et særlig ansvar for utforskningen av de nordiske landenes språk og litteratur. Mye av dette utforskningsarbeidet vil ha andre nordister/skandinavister – i og utenfor Norden – som sin primære målgruppe, og da vil norsk og andre nordiske språk kunne fungere som et internasjonalt publiseringsspråk. For eksempel vil det være hensiktsmessig å skrive på engelsk når man behandler internasjonalt kjente forfattere som Ibsen, men ikke når man skriver om nordiske forfatterskap som ikke er kjent i utlandet, og som ikke foreligger i engelsk oversettelse. Det vil også være forskjeller mellom de ulike delene av faget.

Nordiskfaget har samtidig et stort publikum i Norge, som oppmerksomt følger gjennombrudd i forskningen når den resulterer i større verk som syntetiserer innsiktene. For eksempel må en ny norsk språk-, medie- eller litteraturhistorie skrives på norsk, men den bør samtidig oversettes og bearbeides så den er tilgjengelig for en internasjonal leserkrets av fagpersoner.

Publisering rettet mot ikke-nordiske fagmiljøer i andre land

Selv om nordiskfaget har et særlig ansvar for utforskningen av språk og litteratur i Norden, deler det mange teoretiske og metodologiske problemstillinger med andre språk- og litteraturfag. Når forskere behandler slike problemstillinger med utgangspunkt i et nordisk språk- eller tekstmateriale, vil det være hensiktsmessig å velge et av de store internasjonale publiseringsspråkene, både for å formidle norske forskningsresultater og for å delta i den internasjonale teoriutvikling. Derfor er det ofte ønskelig at faglige publikasjoner skrevet først for et nordisk publikum også blir omarbeidet til publikasjoner på et større utenlandsk språk slik at de samme resultatene når ut til internasjonale kolleger. Slik "parallellpublisering" bør det oppfordres til, og det bør finnes støtte til slikt. Helt "parallell" blir nok slike publikasjoner likevel ikke, da de må omarbeides når mottakergruppen er en annen.

2.3.3 Tiltak for å bevare norsk som publiseringsspråk

Evalueringskomiteen understreker at "forskning som først og fremst dreier seg om nordisk språk eller litteratur, inklusive norrøn filologi og runologi, må kunne skrives på et nordisk språk" (s. 101). Oppfølgingsutvalget slutter seg til dette, men vil samtidig poengtere at en slik praksis motvirkes av dagens finansieringsordninger, som i større grad belønner publisering i engelskspråklige organer.

For å gjøre det mulig å sikre og utvikle norsk som publiseringsspråk i nordiskfaget vil oppfølgingsutvalget foreslå at institusjonene:

- arbeider for at det åpnes for monografier på nivå 2 på norske forlag. Det finnes ikke per i dag, og er et klart savn, særlig i monografi-orienterte disipliner som nordiskfaget har mange av. Oppfølgingsutvalget vil også minne om at noen av de internasjonale forlagene som er satt opp på nivå 2, i utgangspunktet er nesten lukket for nordister: Cambridge University Press er f.eks. i utgangspunktet negative til monografimanuskripter som bare omhandler ett språk.
- arbeider for å sette flere tidsskrifter som åpner for norsk, på nivå 2. Det vil øke insentivet til å publisere i slike tidsskrifter. Evalueringsrapporten lister opp ikke mindre enn ti slike tidsskrifter som karakteriseres som "blant de fremste vitenskapelige tidsskrifter på deres respektive områder" (s. 101–102).
- inkluderer redaktørarbeid i arbeidstidsregnskapene til de ansatte som har påtatt seg slike oppgaver.

Vitenskapelig publisering på norsk forutsetter at det finnes norskspråklige organer å publisere i eller skandinaviske tidsskrifter der man kan publisere på norsk. Hvis institusjonene har faglig interesse av dette, finnes det allerede en støttemulighet i form av NOP-HS.

Norske vitenskapelige tidsskrifter er i regelen lite innbringende og trenger publiseringstøtte for å kunne opprettholdes. Oppfølgingsutvalget understreker at denne støtten er av avgjørende betydning for fagets utvikling, og derfor er det viktig at denne støtten opprettholdes og om mulig økes.

For at et norskspråklig vitenskapelig tidsskrift skal kunne drives, er det avgjørende at det finnes personer i fagmiljøet som kan fungere som redaktører. Det er imidlertid vanskelig å finne noen til å påta seg slike oppdrag, da de færreste institusjoner regner redaktørarbeid som en del av de vitenskapelige ansattes arbeidsoppgaver. Oppfølgingsutvalget anbefaler de evaluerte institusjonene å inkludere redaktørarbeid i arbeidstidskontraktene til de ansatte som har påtatt seg slike oppgaver. Samtidig vil utvalget understreke at driften av norskspråklige tidsskrifter er et felles nasjonalt ansvar, og at institusjonen der den enkelte redaktøren er tilsatt, ikke skal måtte bære alle utgiftene alene.

2.3.4 Kompetanseheving i akademisk engelsk

Som evalueringskomiteen kommenterer, preges mange av de internasjonale publikasjonene i nordiskfaget av "til dels svak engelskspråklig framstilling" (s. 102). Oppfølgingsutvalget slutter seg til denne vurderingen og vil understreke nødvendigheten av:

- et stort kompetanseløft i akademisk engelsk både for rekruttene og for de etablerte forskerne i faget
- midler til språkvask og korrekturlesing

Dette er et ansvar de enkelte institusjonene må påta seg, sannsynligvis på et høyere nivå enn instituttnivå.

2.4 Internasjonalt samarbeid

2.4.1 Innledning

Evalueringskomiteen konkluderer med at det forskes og undervises for lite i de andre nordiske landenes språk og kultur og anbefaler derfor

- at man i større grad enn i dag benytter sendelektorer fra de andre nordiske landene
- at man utvider og styrker forskningssamarbeidet med de andre nordiske landene gjennom en mer utstrakt bruk av professor II-stillinger.

Internasjonalt samarbeid blir i liten grad berørt i de evaluerte institusjonenes høringsuttalelser, men den ene som kommer inn på dette, gir støtte til evalueringskomiteens anbefaling om å styrke det nordiske samarbeidet.

Oppfølgingsutvalget slutter seg til evalueringskomiteens anbefaling, men vil understreke at internasjonalt samarbeid ikke kun dreier seg om utveksling av

sendelektorer og forskere innad i Norden. Nordistikken vil tjene på en orientering mot også andre internasjonale forskningsmiljøer, dvs. ved å utvikle anledninger til systematisk komparasjon med flere samfunn. Samarbeid med andre miljøer gir dessuten inspirasjon til nye innfallsvinkler, kontakt med andre teoriutviklere og ideer til nye metoder. I tillegg gir samarbeidet anledning til å teste egen forskning ved å se om den holder mål med andres forskning.

Oppfølgingsutvalget vil fremheve tre spørsmål knyttet til internasjonalt samarbeid: Hvem bør man samarbeide med, hva bør internasjonale samarbeidsprosjekter dreie seg om, og hvordan kan et internasjonalt samarbeid komme i stand?

2.4.2 Hvem bør man samarbeide med?

De mest nærliggende samarbeidspartene er søsterinstitusjonene i de øvrige nordiske landene. Per i dag er imidlertid ikke de nordiske forskningsfondene dimensjonerte for store fellesnordiske forskningsprosjekter. Man må benytte seg av mange nasjonale pengeilder, og det fører til et stort samordningsapparat mellom mange søknader og delprosjekter for å få det fellesnordiske samarbeidet til å bli godt synkronisert. NordForsk, NOS-H og Nordplus Språk er i dag de viktigste kildene, og oppfølgingsutvalget vil anbefale at disse utvikles videre.

Evalueringsrapporten påpeker at det forskes for lite på nabospråkenes språk og litteratur: "For å styrke dette området anbefaler komiteen at man i større grad bruker sendelektorer fra øvrige nordiske land i sine miljøer." (s. 104) Oppfølgingsutvalget vil gjøre oppmerksom på at høgskolene aldri har vært med i ordningen med de såkalte sendelektorer, og at erfaringene med denne nordisk finansierte ordningen kun kan karakteriseres som deprimerende. Utallige forsøk på å få nordisk finansiering på plass er løpt ut i sanden. Derfor har de få institusjonene som prioriterer det nordiske, måttet finansiere stillingene selv. Utvalget anbefaler at de institusjonene som ikke har stillinger i nabospråkene, inngår forpliktende samarbeidsavtaler med tilsvarende miljøer i de andre nordiske land om utveksling av lærere og studenter.

Det internasjonale samarbeidet bør for øvrig ikke avgrenses til Norden; man kan også knytte kontakter til nordistikkmiljøer på institusjoner i andre land. Både nordiske og europeiske kontakter er nødvendige for å skaffe penger fra EUs 7. rammeprogram. Oppfølgingsutvalget vil understreke at det vil være forskjell på de ulike delene av faget hvor det er aktuelt å søke samarbeidsparter. For eksempel er kontakten med skandinavistikkmiljøer i USA viktig for dem som forsker i nordisk litteratur. Dessuten må det understrekes at det utenfor Norden kan være vel så interessant å samarbeide med andre lands morsmålsfag: Selv om de er språklig forskjellige, står de overfor mange av de samme utfordringene. Det finnes i dag en rekke internasjonale nettverk, blant annet IASS (International Association of Scandivian Studies), SASS (Society for the Advancement of Scandinavian Study) og NORLIKS (Nordisk Litteratur, Kultur og Språk). Innenfor sosiolingvistikken er f.eks. det europeiske samarbeidet organisert i ICLaVE (International Conference of Language Variation in Europe) og Sociolinguistics Symposia. Oppfølgingsutvalget anbefaler at de eksisterende internasjonale nettverkene tjener som utgangspunkt for utvikling av videre internasjonalt forsknings- og undervisningssamarbeid.

2.4.3 Hva bør internasjonale samarbeidsprosjekter dreie seg om?

For faget nordisk bør det primære emnet for samarbeidsprosjekter være Norden. Her ligger laboratoriet allerede til rette som en utnyttet forskningsressurs. Vi har fra seks til ti samfunn – alt etter tellemåten – som er nokså like i en del ytre politiske og sosiale vilkår, men som har en del ulike trekk, f.eks. i språklig struktur, språklig kultur og litterære tradisjoner. Å ha noen konstanter blant vilkårene gir en idealsituasjon for forskningen, for da har man bedre kontroll over variablene.

Norges forskningsråd gir i dag støtte (posisjoneringmidler) til utarbeidelse av EU-søknader, men dette er lite kjent i fagmiljøene. Oppfølgingsutvalget anbefaler institusjonene å gjøre seg bedre kjent med Norges forskningsråds EU-kontor, samtidig som utvalget vil oppfordre Norges forskningsråd til å drive mer målrettet informasjon overfor fagmiljøene om hvilke muligheter det finnes for støtte til utarbeidelse av søknader, lærerutveksling osv.

2.4.4 Hvordan kan et internasjonalt samarbeid komme i stand?

Det første stadiet i utvikling av samarbeid er å knytte kontakter og utvikle ideer. Den viktigste arenaen for kontakt mellom forskere er i dag konferansene, men de fungerer dårlig som utgangspunkt for samarbeid dersom deltakerne ikke gjør annet enn å lese opp ferdigskrevne innlegg for hverandre. Oppfølgingsutvalget vil anbefale at fremtidige nordiskfaglige konferanser også inkluderer arbeidsgrupper der forskere kan møtes og utvikle ideer til nye samarbeidsprosjekter. Dette forutsetter at institusjonene i spesielle tilfeller kan finansiere sine ansattes konferansedeltagelse uten å stille krav om at de skal holde innlegg. Oppfølgingsutvalget vil også anbefale institusjonene å investere i nordiske planleggingsseminarer for å utvikle prosjekter, både som nordiske prosjekter og som initiativ for å skape europeiske prosjekter.

2.5 Koordinering og samarbeid

2.5.1 Innledning

I evalueringsrapporten står det at miljøene "for å kunne konkurrere om eksterne forskningsmidler, i større grad enn tidligere må profilere seg i forhold til hverandre i den nasjonale konteksten" (s. 99). Likeledes anbefaler komiteen "miljøene å legge opp til mer samarbeid om større forskningsprosjekter" (s. 104) og at den nordiskfaglige forskningen videreutvikles i forhold til ny og mer tverrfaglig forskning (s. 104).

Høringsuttalelsene støtter i høy grad evalueringskomiteens anbefaling om utvikling av tiltak som kan bidra til at forskere går sammen i større samarbeidsprosjekter.

Oppfølgingsutvalget har ikke funnet det riktig å utforme konkrete råd til den enkelte institusjon om hvordan forskningsprofilen skal utformes, men har i stedet samlet seg om den oppgave å foreslå rammer og verktøy for at institusjonene selv kan profilere seg i forpliktende samarbeid og konkurranse med hverandre. Det er neppe ønskelig at noen sentral instans pålegger enkelte institusjoner bestemte satsningsområder eller foretar fordeling av spesialkompetanse. Derimot vil oppfølgingsutvalget peke på at de enkelte institusjoner trolig vil kunne ha gevinst av selv å definere særlige satsningsområder og utvikle en tydelig og kommuniserbar profil.

Oppfølgingsutvalget vil fremheve to aspekter knyttet til koordinering og samarbeid: nivåer for koordinering og ulike modeller for koordinering og samarbeid.

2.5.2 Nivåer for koordinering

Det er et spørsmål om i hvilken grad og på hvilket nivå koordinering er ønskelig, hvordan koordineringen skal gjennomføres, og i hvilken grad koordinering også skal innebære styring. Oppfølgingsutvalget mener at en sentral instans som skal diktere forskningen, ikke er nødvendig eller ønskelig. Det er en rekke utfordringer knyttet til spørsmålet om profilering og koordinering: For det første skaper dagens finansieringsordninger en konkurransesituasjon mellom institusjonene som motvirker forskningssamarbeid og studentutveksling. For det andre er det viktig at man ikke lager systemer som sementer institusjonenes profiler: Det er i stor grad tilfeldig hvilken faglig sammensetning den enkelte institusjonen har i dag. At hver institusjon skal utvikle sin faglige profil, kan være uheldig for de små institusjonene: Nordisk er et breddefag, og en sterk spesialisering innenfor ett felt kan gjøre faget for snevert. Dette er spesielt problematisk der man ikke har nok ansatte til både å dekke den nødvendige breddeundervisningen og å utvikle spesialistkompetanse på bestemte fagfelt. Oppfølgingsutvalget vil imidlertid understreke at en institusjon ikke trenger å ha forskningskompetanse i alle deler av undervisningsfaget. Forskningsbasert undervisning forutsetter ikke at den som underviser, tar utgangspunkt i sin egen forskning, men at han/hun er i stand til å sette seg inn i andres forskning og trekke veksler på denne.

Evalueringsrapporten peker på at den sammensetningen av fagområder vi har innenfor nordstrikken ved de enkelte institusjonene i dag, ikke nødvendigvis er slik den bør være. Oppfølgingsutvalget deler denne vurderingen, men mener likevel det ikke har mandat til å gå inn i en debatt som vedrører dimensjoneringen av fagområder på enkeltinstitusjoner.

Koordinering og samarbeid er avhengig av utveksling av informasjon og ideer på flere nivå både lokalt og nasjonalt, og derfor bør tiltak implementeres som bidrar til en økning i kommunikasjon både mellom individuelle forskere, fagområder og institusjoner. Tiltak bør organiseres både lokalt og nasjonalt. En synliggjøring av samarbeid og større samarbeidsprosjekter som allerede finnes, må inngå i dette arbeidet.

2.5.3 Modeller for koordinering og samarbeid

Utvalget har følgende forslag til konkrete modeller for koordinering og samarbeid:

- Utvikling av faste møteplasser/forskningsgrupper for forskere. Disse bør organiseres både lokalt (også på tvers av fagområder og administrative enheter), nasjonalt på tvers av institusjoner og eventuelt også regionalt med ulike interesseområder som f.eks. skriftkultur, retorikk og estetikk som det organiserende prinsippet og hvor deltakelse i én eller flere forskningsgrupper vil kunne gi den enkelte forskeren anledning til å utveksle ideer og delta i debatt med andre. Oppfølgingsutvalget vil spesifikt foreslå at litteraturmiljøene følger språkmiljøenes eksempel og etablerer en "litteraturvitenskapelig variant" av MONS-konferansen.
- Etablering av fora der man ikke legger frem ferdige arbeider, men møtes for å utvikle ideer til fremtidige samarbeidsprosjekter. Det kan f.eks. arrangeres idédugnader i tilknytning til større nasjonale konferanser.
- Utvikling av flere større samarbeidsprosjekter. Disse bør være lokalt forankret; det kan bidra til å profilere institusjonene overfor hverandre. I tillegg trengs det prosjekter som bygger broer mellom institusjonene.

- Utarbeiding av en kortfattet og offentlig tilgjengelig forskningsplan for hver enkelt forsker ved institusjonen. En slik plan understreker den grunnleggende betydning av den individuelle forskning og forskernes ledelse av egne prosjekter og synliggjør samtidig samarbeidsmuligheter og eksisterende samarbeid.
- Informasjon om aktuell forskning i fagmiljøet på institusjonenes nettsider. Dette kan bl.a. omfatte orientering om lokale samarbeidsprosjekter, emner for innleverte masteroppgaver og doktoravhandlinger og annet.
- Opprettelse av nettsider med diskusjonsforum på nasjonalt plan. Det trengs også nasjonalt koordinerte student- og lærerutvekslingsordninger. Nasjonalt fagråd bør spille en rolle i koordineringsarbeidet.

2.5.4 Nasjonale digitalkorpora

I større eller mindre grad har universitetene bygd opp samlinger med ulike typer språklig materiale. Forholdene rundt disse samlingene gir imidlertid grunn til bekymring, samtidig som muligheten for å digitalisere papirbasert materiale gir både nye utfordringer og nye muligheter.

Svært mye navnemateriale har blitt digitalisert gjennom Dokumentasjonsprosjektet. Men etter at det nasjonale samarbeidet i dette prosjektet tok slutt, er det fare for at nytt navnemateriale ikke blir like systematisk gjort elektronisk tilgjengelig.

Ved målførearkivene ved universitetene ligger det store mengder talemålsmateriale. Den nedbyggingen av disse arkivene som har skjedd ved at personalet som har gått av, ikke har blitt erstattet, har ført til at disse samlingene verken blir skikkelig tatt vare på eller fulgt opp med ny tilvekst, slik at det nå er fare for at materiale som er blitt samlet inn den siste generasjonen i diverse individuelle prosjekter, er gått tapt. Og den digitaliseringen av talemålsmateriale som nå finner sted, skjer uavhengig av de samlingene som allerede fins.

Gjennom arbeidet med Norsk Ordbok 2014 er mye leksikografisk og språkhistorisk materiale blitt digitalisert. Spørsmålet er hva som vil skje med dette materialet når prosjektperioden er over. Det er også problematisk at bokmålsmateriale ikke blir behandlet på samme måte. Det er videre ønskelig med tilsvarende vitalisering av arbeidet med det gammel- og mellommorske ordtilfanget.

Det er et stort behov for samling og digitalisering også av folkediktningmateriale, i særdeleshet balladematerialet.

Oppfølgingsutvalget vil foreslå at institusjonene i felleskap gjennom det nasjonale fakultetsmøtet vurderer et initiativ for et samarbeid om et felles løft for å modernisere det tradisjonelle arkivarbeidet i et nasjonalt digitalkorpus. Erfaringene fra det nevnte Dokumentasjonsprosjektet kan gi et godt utgangspunkt for et slikt samarbeid.

Når nasjonale språkressurser er tilrettelagt i et felles format, vil de kunne utnyttes rasjonelt innenfor flere forskningsdisipliner. Stedsnavntolkninger er f.eks. avhengige av at en finner større geografiske og leksikalske mønster, og navneforskningen vil derfor ha stor nytte av at det digitale materialet blir søkbart på nasjonalt nivå. En vil videre ha tilgjengelig et fyldig talemålsmateriale fra tiden etter andre verdenskrig og opp til våre dager med god nasjonal dekning. Dette kan brukes både i historisk-sosiolingvistisk forskning og i strukturelle dialektstudier – svært effektivt om det er tagget. På den

måten vil en kunne arbeide med mange språkhistorisk orienterte spørsmål. Innenfor språkhistorie generelt ligger også mulighetene nær for å kunne etablere et nokså fullstendig korpus for norske tekster fra og med runeinnskriftene og opp til Aasens tid, da den norske språkforskningen ble etablert. Det vil da bli mer realistisk å få utviklet den påtenkte mellomnorske ordboka. Hvis de digitale samlingene blir samordnet, kan forskere over hele landet få lik del i primærkildene, og mange ulike forskningsspørsmål kan langt lettere testes. En del av aktiviteten bør for øvrig også være knyttet til utgivelse av språkhistoriske tekster. Med digitale arkiv kan de lages effektivt med ulike innretninger etter formålet som er aktuelt i hvert tilfelle.

Etter innføringen av en finansieringsmodell som baserer seg på studiepoengsproduksjon, har de fagfeltene som driver med oppbygning av korpora, samlinger og arkiver, fått et økt problem med å legitimere seg i budsjettsammenhenger. Det kan tenkes at en nasjonal reorganisering av arkivfunksjonene, der disse blir løftet ut av instituttstrukturen og flyttet over i et nasjonalt arkivverk (etter noe som ligner den svenske arkivmodellen), vil være mer tjenlig enn dagens ordning. Konkurransesituasjonen kunne da bli en annen i budsjettsammenhenger. Fremtidige korpora, samlinger og arkiver bør og må være digitale, og på den bakgrunn er geografisk lokalisering mindre viktig. Derfor kan man i dag lettere tenke seg en overordnet nasjonal løsning. Imidlertid bør de som arbeider ved slike samlinger, være samlokalisert med relevante forskingsmiljøer.

3 Faglige tilrådinger

Oppfølgingsutvalget vil omtale utvalgte forskningsområder som dels blir utpekt av evalueringskomiteen, dels bør få særlig oppmerksomhet ut fra oppfølgingsutvalgets vurdering. Oppfølgingsutvalget tilrår at forskningsmiljøene og Norges forskningsråd vurderer satsning på disse områdene. De følgende tilrådinger er så vidt omfattende at de går langt ut over de 20 millioner som er avsatt av Norges forskningsråd. De kan kun realiseres hvis forskningsmiljøene selv går inn og tar et ansvar. Norges forskningsråds midler avsatt til oppfølging av evalueringen kan fungere som igangsettende insitament.

3.1 Forbindelser mellom språk og litteratur

Evalueringskomiteen har inndelt sine anbefalinger i to atskilte deler, først anbefalinger til språksiden av faget og deretter til litteratursiden. Oppfølgingsutvalget mener det er grunnlag for i tillegg å styrke de sider av forskningen i språk- og litteraturvitenskapen som peker mot hverandre. Oppfølgingsutvalget har her festet seg ved områder som retorikk, sjangeranalyse, diskurs- og tekstanalyse, multimodale uttrykksformer og kulturstudier.

3.1.1 Diskursanalyse

Særlig viktig er evalueringskomiteens påpekning av at diskursanalyse står svakt i nordiskfaget i Norge. Evalueringskomiteen nevner særskilt den formen for diskursanalyse som går under betegnelsen "kritisk diskursanalyse", og som knytter seg til Norman Faircloughs skoledannelse. Denne retningen er et interessant forsøk på å forene inspirasjon fra forskjellige kilder som Michel Foucault og den systemiske funksjonelle lingvistik. Med like stor relevans kunne man trekke frem andre typer diskursanalyse, f.eks. den såkalte "diskursteorien", knyttet til Ernesto Laclau og Chantal Mouffes navn. Felles for flere typer diskursanalyse er forsøkene på å avdekke semantiske mønstre og ulike typer logikker i større tekststykker oftest av vidt forskjellig karakter og gjerne formet i forskjellige modaliteter. Diskursanalyser kan således minne om forskjellige former for tekstanalyse, selv om diskursanalyser ofte forsøker å føre de semantiske strukturene tilbake til overordnede sosiologisk og politisk bestemte størrelser. Det er grunn til å tro at de norskfaglige miljøene har gode forutsetninger for å fornye så vel diskursanalysen som den tradisjonelle tekstanalysen ved å tenke dem sammen i en ny forbindelse.

Et perspektiv som er felles for flere disipliner i faget, både språklige og litterære, er fagbegrepenes definisjonsmakt, det vil si hvordan begrep i faget representerer bestemte konseptualiseringer av omverdenen. Det er ikke i utgangspunktet gitt hva "litteratur" eller et "språk" er. Det er i samfunnet disse begrepene får innhold. En påstand som at Norge har sitt eget språk eller sin egen litteratur, ville ikke gitt samme betydning i førmoderne tid som den gjorde etter at nasjonsbyggingen tok til. Begrepet "norsk språk" dukker sporadisk opp på 1600-tallet, det blir et interessant begrep hos opplysningstidens intellektuelle, og det får et spesielt innhold under nasjonalromantikken. En lignende utvikling gjelder for forestillingene om en "norsk litteratur". I den politiske striden om de demokratiske idealene i Norge på 1800- og 1900-tallet har kampen om innholdet i begrepet "norsk språk" og andre lignende begrep stått sentralt. Begrepet har hatt ulik betydning for ulike aktører i de aktuelle diskusjonene. Slike diskusjoner forteller noe om den intellektuelle kampen om definisjonsmakt. Institusjonaliseringen av språket og litteraturen er et trekk ved det

moderne samfunnet, og den skjer gjennom begrepsdannelsen hos befolkningen. Begrepet "korrekt språk" representerer en autorisasjon av én språklig varietet, og når en slik forestilling om korrekthet blir akseptert i folket, representerer det en statuering av kulturelle verdsett, som i neste omgang får uttrykk i språkholdninger. I en viss utstrekning kan man si at det er lignende prosesser som frembringer den litterære kanon. Bevisstheten om definisjonsmakt og hegemoni må følge med som en innreflektert del av et morsmålsfag og et nasjonalspråksfag i vår tid, og bør kunne danne grunnlag for så vel faghistorisk forskning som diskusjon av fagets funksjon i dagens samfunn.

3.1.2 Multimodale og tverrestetiske uttrykksformer

Multimodale uttrykksformer skaper mening gjennom et samspill av ulike semiotiske ressurser, som skrift, bilder, film, tale og musikk. Forskningen rundt multimodalitet og meningskaping i multimodale uttrykksformer representerer etter hvert et nytt fagfelt, selv om feltet bygger på tidligere teoriutvikling. Behovet for fornyelse av forskningen i nordiskfaget ved større vektlegging av multimodale uttrykksformer er bl.a. gitt av skolefagets utvikling, slik det stadfestes i Kunnskapsløftet. Den økte interessen for multimodalitet svarer til en oppblomstrende interesse for tverrestetiske uttrykksformer i litteraturvitenskapen siden 1980-årene. Forskningsfeltet er i dag bl.a. knyttet til den sosiosemiotiske tradisjon, men gjenfinnes også innen critical literacy-tradisjonen. Det fins dessuten sterke tradisjoner også innen medievitenskap, visuell antropologi, tverrestetiske studier og kulturstudier. Innenfor den sosiosemiotiske tradisjonen har man til dels prøvd å skildre ulike ikke-språklige meningssystemer, som lyd og visuelle uttrykk, på samme måte som man beskriver språklige meningssystemer. Når ulike modaliteter spiller sammen, kan man f.eks. se en funksjonell spesialisering i forhold til ulike meningsaspekter. Slik spesialisering henger gjerne sammen med det sjangerspesifikke meningspotensialet knyttet til de ulike modalitetene, men har også sammenheng med kulturelle konvensjoner.

3.1.3 Samtaleanalyse

Evalueringskomiteen har også etterlyst forskning innenfor feltet samtaleanalyse. Samtaleanalyse er internasjonalt sett sterkt preget av en induktiv, lovsøkende forskningsmetode som på mange måter atskiller seg fra diskursanalyse (som beskrevet ovenfor). Samtaleanalyse har det til felles med interaksjonell lingvistikk, som omtales positivt andre steder i evalueringskomiteens rapport, at den bygger på talespråklig materiale som så analyseres kvalitativt. Det fins innenfor norsk sosiolingvistikk både kvalitative retninger og overveiende kvantitative. I begge tilfeller kan man forestille seg en økt innsats for å finne likheter og forskjeller mellom litterære og språksosiologiske tekstanalyser med sikte på videreutvikling av begge.

3.1.4 Tekstanalyse

Oppfølgingsutvalget mener generelt det vil være gunstig med prosjekter som undersøker og reflekterer over faglige aktiviteter og tradisjoner som er felles for de ulike disiplinene i faget, og som danner grunnlag for faglige møtepunkter. Et slikt møtepunkt er *tekstanalysen*. Svært mange disipliner i faget gjør bruk av tekstanalyse (i ulike betydninger) i sin forskningsvirksomhet. Så vel materiale som metode kan være forskjellig, men tekstanalyse som vitenskapelig praksis står fortsatt sterkt i faget. Tekstanalysens vitenskapsteoretiske grunnlag i de ulike disiplinene i faget kan danne basis for et fellesfaglig prosjekt med sikte på en grunnleggende drøfting av faglig identitet. De ulike forskningsdisiplinene i faget skiller seg fra hverandre med hensyn til

hvilke elementer i tekster som blir gjort til gjenstand for analyse, hvilke nivåer i teksten analysen foregår på, hva som er analysens formål og metode, og hvilke kontekster man drøfter tekstelementene i forhold til. Det varierer også hvilke typer tekster man velger som gjenstand for analysene, fra skjønnlitterære tekster til sakprosa-tekster, muntlige "tekster" og multimodale uttrykksformer. Anvendelsen av tekstanalyse danner et meningsfullt vitenskapsteoretisk utgangspunkt for en drøfting av faglig fellesskap. Tekstanalysens vitenskapsteoretiske grunnlag vil kunne være et interessant emne for en felles faglig konferanse og for en felles publikasjon med metarefleksjoner over tekstanalysens funksjon, status og grunnlag i nordiskfaget.

3.1.5 anbefalinger

Oppsummerende anbefaler oppfølgingsutvalget at man i nordiskmiljøene i Norge igangsetter forskningsprosjekter som identifiserer samarbeidsfelter og belyser forskjeller og likheter mellom språklig og litterær forskning innenfor:

- diskursanalyse
- analyse av skrevne tekster, både skjønnlitteratur og sakprosa, herunder også undersøkelse av tekstanalysens vitenskapsteoretiske grunnlag
- analyse av talte tekster og talespråklige sjangrer samt tekster formidlet på annen vis enn i ansikt-til-ansikt-kommunikasjon
- analyse av tverrestetiske og multimodale uttrykksformer
- analyse med utgangspunkt i sosiologiske og faghistoriske perspektiver i språk- og litteraturforskningen

Oppfølgingsutvalget oppfordrer derfor forskningsmiljøene i sine søknader til Norges forskningsråd til særlig å prioritere forskningsprosjekter som går på tvers av tradisjonelle skiller mellom forskningsdisipliner i faget. Det bør være en betingelse for støtte at det inngår internasjonal publiseringsaktivitet i prosjektene.

3.2 Behovet for metaspråk

Evalueringskomiteen gir deler av grammatikkforskningen som blir drevet (f.eks. i Oslo og Trondheim), hederlig omtale. I studiefaget finner likevel oppfølgingsutvalget at det er reell grunn til bekymring. Grammatikken har vært med på å binde faget sammen og gi et felles begrepsgrunnlag, ikke fordi disiplinen nødvendigvis har fengslet alle studentene, men fordi grammatikken har gitt et metaspråk, et språk til å tale om språk. Et begrep som "adjektiv" kan behøves i litterær analyse; uten et begrep som "predikativ" er det vanskelig å forklare detaljene i samsvarsbøying; det å kommentere rett er vanskeligere for den som mangler et begrep som "leddsetning".

Av forståelige grunner er grammatikk lenge blitt nedprioritert i skolefaget. Et argument har vært at en ikke behøvde det for å kunne ytre seg på eget språk. Et slikt argument er likevel mindre gyldig når faget ikke lenger skal ta utgangspunkt i ideen om en monokultur, men i de flerspråklige realitetene. Det behøves et kontrastivt perspektiv av den grunn, og da kreves en terminologi. Det er blitt stadig klarere at skriftspråk for alle skrivere er et språk som tilegnes og utdypes gradvis gjennom hele livet. Skriftspråkutvikling trenger et metaspråk som råd til skriveren kan formuleres og diskuteres i.

Nordiskfaget er i stor grad et fag som utdanner lærere, og disse må være i stand til å uttrykke seg presist om språk og språkbruk innen et svært bredt felt. Da trenger de et språklig begrepsapparat. Uten et metaspråk, et presist vokabular for å beskrive

språklige fenomener, kan lærere ikke forklare elever som er svake i norsk, hva som er i veien, og hva som må endres. Om en ikke bare skal kunne ytre seg, men også forklare hvorfor visse yringer ikke kan passere, trenger en altså et språk til å tale om språk.

I dag opplever vi at en del av studentene har betenkelig svak bakgrunn i den tradisjonelle "skolegrammatikken" og ofte heller ikke får den grammatikk-kunnskapen som de før fikk gjennom forprøvene i fonetikk og språkvitenskap. Samtidig har forskningsdisiplinene morfologi og syntaks fjernet seg fra skolegrammatikken (som de nok fortsatt i stor grad forutsetter); økt spesialisering viser seg naturlig nok også her. Grammatikkundervisningen i det grunnleggende nordiskstudiet kommer slik i klem mellom forskningsfronten – der teoriens aldringstakt til dels er høy, og der en må kunne ta for seg isolerte, "smale" problemer uten å skjele til nytte – og en studentmasse som ikke kjenner den tradisjonen en lett tar for gitt ved et universitet.

Spørsmålet er hva slags metaspråk som kreves for en ny tid. Det er ikke gitt at dette metaspråket bare skal handle om grammatikk. Et klassisk ankepunkt mot den tradisjonelle skolegrammatikken har vært at en og annen formfeil tross alt var mindre vesentlig enn det å ikke kunne strukturere en tekst. Dette er avgjort et poeng, men det følger ikke at det vesle studentene måtte ha av metaspråk, skal bygges ned; tvert imot. Går det an å få med grammatikken på lavere nivåer av nordiskfaget over i ei ny tid, og i så fall hvordan? Hvilke nye utfordringer og krav stiller det at "andrespråksnorsken" blir en del av faget? Kan en tenke seg å digitalisere de tradisjonelle grammatikkøvingene, slik det f.eks. har vært forsøkt ved ex. fac. lingvistik ved Universitetet i Oslo? Hvordan kan en tale presist om språklige størrelser og lære andre å gjøre det?

Oppfølgingsutvalget oppfordrer forskningsmiljøene og Norges forskningsråd til å satse på didaktisk forskning omkring grammatikk, inkludert norsk i kontrastivt perspektiv og hva for et metaspråk som trengs.

3.3 Kulturarven i møte med dagens kultur

Evalueringsrapporten foreslår en NFR-satsning på eldre litteratur. Komiteen sier: "den historiske dimensjonen av norsk litteraturforskning er hovedsakelig fokusert på tiden fra 1700-tallet til i dag. Den eldre litteraturen forskes det nesten ikke på." (s. 101) Komiteen fremhever bl.a. at norrøn filologi har befunnet seg i en nedgangsperiode siden 1970-tallet, og at den har fått en stadig mer isolert plass i forhold til resten av nordiskfaget. I tillegg etterlyses det mer forskning på folkediktning, som dels har ligget brakk (med et par hederlige unntak), dels har vært overlatt til en mer antropologisk innrettet folkloristisk forskning.

Tilrådingen fra evalueringskomiteen er todelt og retter seg både mot de enkelte forskningsmiljøer og mot Norges forskningsråd: På den ene siden foreslås det at "*miljøene* bør sørge for at også de tidligere periodene i litteraturhistorien blir dekket". På den andre siden anbefales det i tillegg at "*Forskningsrådet* utformer et satsningsprogram for tidlig-litteraturhistoriske studier." Forslaget synes vel begrunnet, selv om situasjonen, som nevnt, ikke er entydig negativ.

Tradisjonelt vil en mene at intensivering av forskningen på de nevnte områdene best kan skje gjennom økt spesialisering og (edisjons)filologisk innsats; det er f.eks. et uttalt behov for nye, tekstkritiske utgivelser av ballader. Likevel er det et tankekors at nettopp spesialisering kan føre til faglig isolasjon, og dermed oppstår kanskje et vakuum mellom det "museale" og den til enhver tid levende kulturen. Moderne og tradisjonelle fagfelter kan komme til å konkurrere om viktighet, relevans og aktualitet. For noen har kulturarven en selvfølgelig og udiskutabel egenverdi, og dette kan innebære sterke føringer med hensyn til å fastsette en kulturkanon. For andre er kulturarven "dødt

materiale", eller den må omdefineres gang på gang. I Skandinavia har det de siste årene pågått intense debatter om litterær kanonisering, og i Norge har det vært en storm mot klassikerne i skolen. De heftige debattene viser med all ønsket tydelighet at spørsmål om kulturarven lever. Forskningens aktualitet bunner til enhver tid i en allmenn historisk innsikt: Hver generasjon vurderer fortiden med sine egne øyne. Forskningsresultater gir ikke bare ny viten om fortiden; hver ny generasjon lager egne fortellinger om fortiden ut fra stadig ny selvforståelse og identitet.

Idet interessen for nasjonsbyggingsprosjekter gradvis avtok og f.eks. betegnelser som internasjonalisering, globalisering, kulturmøte og identitet signaliserte orientering i nye retninger, ble det vanskeligere å legitimere historiske og tradisjonstilknnyttede studier som noe annet enn en nokså vagt formulert kulturarv (generelt forstått som konkrete spor etter fortidens liv og virke).

Flere former for eldre litteratur, både fra det norrøne teksttilfanget og fra folkediktningen, kan imidlertid sies å tematisere nettopp kulturmøteproblematikk, internasjonale tekstkulturer og identitetsspørsmål. Dessuten er høyst aktuelle estetiske prosesser og fenomener involvert, så som remediering og performativitet. Remedierte tekstformer favner vidt. Folkediktningens remediering av muntlig og performativ folkelig underholdning til nasjonallitteratur representerer et litteraturhistorisk viktig eksempel; den norrøne diktningens remediering av versekunst til fortellende prosa et annet. Men remediering spenner også fra barns regler og fortellinger (som kanskje er vel så forbundet med barne-tv som med folkeeventyrene) til film og tekster som springer ut av nyere musikkformer. Fra ungdomskulturens levende uttrykksformer aktualiseres også spørsmål om performativitet i moderne medier.

Oppfølgingsutvalget støtter evalueringskomiteens forslag om en satsing på eldre litteratur og oppfordrer forskningsmiljøene til å utvikle slike prosjekter. Det bør etter utvalgets mening fortrinnsvis være prosjekter som setter kulturarven og dens litterære og historiske tekster i spill i komparative studier, belyst ved teorier som gir fortiden mening i vår egen tids perspektiv.

3.4 Oversatt litteratur og kulturmøter

Evalueringskomiteen anbefaler at "det europeiske perspektivet fortsatt [bør] integreres og kombineres med det nasjonale perspektivet i nordisk litteraturforskning" (s. 101). Oppfølgingsutvalget støtter dette synspunkt, og foreslår at det konkretiseres ved en satsning på litteraturhistorisk nytenkning i forhold til den oversatte litteraturen. Det er et faktum at de fleste lærer hva man kunne kalle "den internasjonale kanon" å kjenne gjennom oversettelser. Slik påvirker andre lands litteratur det som tradisjonelt oppfattes som den nasjonale litteratur, gjennom de verk som til enhver tid er tilgjengelige i gjendiktninger eller oversettelser. Språket i oversettelser har også påvirket norsk språk, og denne formen for språkmøter kan fortjene mer oppmerksomhet enn den hittil har fått.

Oversatt litteratur er ikke bare en del av et lands lesningshistorie, slik at den gir grunnlag for resepsjonshistorisk forskning; oversatt litteratur er også en del av norsk litteraturhistorie gjennom innflytelse – estetisk og tematisk – på aktive forfattere. Slik påvirkning har gjennom tidene trolig skjedd via oversettelser i minst like stor grad som gjennom lesning av originaltekster. Dette faktum burde kunne legges til grunn for et fornyet syn på litteraturhistorie (jf. erfaringene med arbeidet med *Nordisk kvindelitteraturhistorie*), slik at den oversatte litteraturens historie inkluderes både i de generelle litteraturhistoriske fremstillingene og i komparative forskningsprosjekter. Det

vil også være viktig på lengre sikt å se på hvilke tekster fra det norske språksamfunnet som kanoniseres som *verdenslitteratur*.

I dagens situasjon vil det være unaturlig å avgrense en slik perspektivutvidelse til Europa. Dagens norske samfunn består av individer og grupper med bakgrunn fra mange kulturer, og flere av dem gjør seg gjeldende som kulturprodusenter. De bidrar på den måten til å åpne opp og revurdere den tradisjonelle koplingen nasjon-kultur-språk. Det er naturlig at litterære tradisjoner som større grupper i Norge kjenner som sine, får plass også blant den oversatte litteraturen. Kjennskap til slike tradisjoner vil også være nødvendig for forståelse og fortolkning av norsk litteratur skrevet av forfattere med annen kulturbakgrunn enn den norske.

Utnyttelse av oversettelsesteori og forskning på oversettelser vil som en følge av det flerkulturelle samfunn måtte få en mer sentral plass enn tidligere. Kulturmøtetematikk og teoretiske perspektiver fra internasjonale *cultural studies* vil også måtte få en sentral plass i nordistikken. Oppfølgingsutvalget oppfordrer derfor forskningsmiljøene til å utvikle forskningsprosjekter som tematiserer

- den oversatte litteraturens plass i litteraturhistorien
- kulturmøter og tverrkulturelle forbindelser i litteraturen og i det litterære felt

3.5 Forskningsbasis for nye fagområder i skolen

"Kunnskapsløftet" og "Framtidas norskfag" leverer viktige premisser for hvordan skolefaget norsk skal se ut. Forskningsfagene innen nordistikken må forutsettes å ha en viktig samfunnsoppgave ved å levere forskningsmessig basis både for de tradisjonelle og de nye fagområdene i skoleverket. Både den generelle orientering mot grunnleggende ferdigheter (å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig, å kunne lese og regne, å kunne bruke digitale verktøy), utpekingen av hovedområder for norskfaget (muntlige tekster, skriftlige tekster, sammensatte tekster, språk og kultur) og utviskingen av en klar "arbeidsfordeling" mellom universiteter og høyskoler må få konsekvenser for studiefaget nordisk/norsk så vel som for forskningsfagene. På den ene siden står man overfor et stort behov for faglig fornyelse på områder der forskningen tradisjonelt ikke har stått sterkt. På den andre siden står man overfor både en forsterket konkurransesituasjon og økte samarbeidsmuligheter institusjonene imellom. I "Framtidas norskfag" heter det bl.a.:

Valgfriheten når det gjelder innhold og arbeidsmåter, er blitt større, og dermed øker også kravet til kunnskap og profesjonalitet hos lærerne. Norskklærere må kunne begrunne sine egne valg og kunne se sammenhengen mellom klasseromspraksis og de store kultur- og dannelsesmålene for faget. De må altså både forstå og kunne omsette i praksis det synet på språk og tekst som læreplanen bygger på. De trenger solid kunnskap innenfor både språk og litteratur, som er de tradisjonelle kunnskapsområdene i faget, men i tillegg trenger de kunnskap om lesing, skriving, utvikling av muntlige ferdigheter, IKT og nye medier og om alle de ulike tilnæringsmåtene som kan skape situasjoner for læring og utvikling i norsk. Lærerne trenger videre å utvikle forståelsen for norskfagets dannelsespotensial og for den rollen faget spiller som kulturformidler og kulturskaper i samfunnet. Mange av de nye utfordringene må de møte gjennom både faglig og fagdidaktisk kunnskap. Dette stiller igjen store krav til lærerutdanningen når det gjelder å

gi fagspesifikke fortolkninger og eksempler på læreplanens krav. (Framtidas norskfag, s. 71)

Det konkrete innholdet i faget er vagt definert i de nye planene, bl.a. gjelder det den litterære kanon. Til gjengjeld utpekes eksplisitt nye områder som tradisjonelt har stått relativt svakt i forskningen (sakprosa), eller som knapt har vært betraktet som en del av nordiskfaget (film, IKT og digitale medier). Som en følge av fokuseringen på basiskompetanser som lesing og skriving er det også naturlig at ulike aspekter ved fagfeltet skriftkyndighet (*literacy*) må komme til å spille en større rolle enn de hittil har gjort i nordiskfaget. Dersom universiteter og høgskoler i løpet av den meget korte tiden som står til rådighet, skal kunne etablere forskningsbasis for disse fagfeltene innenfor nordistikken, kan det være aktuelt ikke bare med igangsetting av ordinære forskningsprosjekter, men også med omstillingsinsentiver. Hvis nordiskfaget på universiteter og høgskoler fortsatt skal utdanne lærere for skoleverket, må det opparbeide solid forskningskompetanse på de nye fagfeltene. Her er det med andre ord behov for en stor fornyelsesinnsats. Oppfølgingsutvalget foreslår på denne bakgrunn at Norges forskningsråd

- prioriterer prosjekter som kan bidra til nødvendig faglig omstilling og fornyelse i lys av nye fagplaner for skolefaget norsk
- vurderer å stille til disposisjon omstillingsmidler for forskere som vil utvide og/eller endre sin forskningskompetanse med tanke på å imøtekomme skolens behov

3.6 Prosedyrer og prioriteringer

3.6.1 Prosedyrer

I Norges forskningsråds brev til institusjonene etter avslutningen av høringsrunden over evalueringsrapporten heter det om oppfølgingsutvalgets mandat:

Med utgangspunkt i evalueringsrapporten *Nordisk språk og litteratur. En evaluering av forskningen ved universitetene og utvalgte høgskoler i Norge* skal utvalget gi råd om tiltak som kan bidra til å utvikle og styrke forskningen i nordisk språk og litteratur, og forskningsmiljøene i nordiskfaget. Planen skal omfatte de faglige disiplinene og fagmiljøene som inngikk i evalueringen. Den skal gi råd både til Forskningsrådet om prioriteringer og bruk av finansielle virkemidler, samt andre tiltak som kan bidra til å utvikle fagmiljøene, og til UoH-sektoren om tiltak som kan gjennomføres ved den enkelte institusjon. Tiltakene skal være rettet mot nordiskfaget, slik utvalget velger å definere det, og planen bør si noe om behovet for tiltak, om hvem som bør være ansvarlige for tiltakene og noe om prioriteringen av tiltakene.

Senere heter det følgende om typen og størrelsen av de midler Norges forskningsråd hadde tenkt seg å allokere til området:

Forskningsrådet vil gi de evaluerte institusjonene mulighet til å søke på midler til oppfølging av evalueringen. Det tas sikte på å ha en utlysning av midler til såkalte ISP (Institusjonsforankrede prosjekter) når utvalgets innstilling foreligger. Til sammen 20 mill kroner er satt av til dette formålet.

Utvalgets arbeid vil kunne påvirke både utformingen av Forskningsrådets utlysning og valg av tiltak/prosjekter ved institusjonene.

Oppfølgingsutvalget har lagt til grunn for sitt arbeid at Norges forskningsråd fremdeles vil støtte tradisjonelle så vel som nyskapende forskningsprosjekter innenfor nordisk der prosjektene har den nødvendige kvalitet. De 20 millionene skal altså forstås som *nye* midler som tilføres forskningsmiljøene som en del av stimulansen til å fornye norskfaget.

På bakgrunn av disse bestemmelsene foreslås følgende fremgangsmåte:

Utvalget foreslår at Norges forskningsråd sender dets anbefalinger til de berørte miljøene, som for øvrig har hatt mulighet for å følge og kommentere utvalgets arbeid løpende på et opprettet nettsted. Videre foreslår utvalget at Norges forskningsråd i følgebrevet annonserer:

- at Norges forskningsråd vil innkalle til et møte for de berørte instituttledere, dekaner eller (hvor dette er relevant) rektorer med henblikk på en første gjennomgang av hvordan institusjonene kan tilrettelegge en strategi som vil øke slagkraften av de strategiske midler som er avsatt (i alt 20 millioner kroner)
- at de avsatte midlene ikke er båndlagt til noe bestemt virkemiddel (stipendier, frikjøp av seniorforskere eller etablering av sentre), men at Norges forskningsråd gjerne ser dem anvendt slik at de har en langtidsvirkning, dvs. fører til permanente fornyelser av fagets innhold, samarbeidsrelasjoner, forskningsprofil, og endelig
- at Norges forskningsråd gjerne ser at forskningsmidlene fører til økt samarbeid på tvers, mellom språk- og litteratursiden av faget, mellom norskmiljøer på flere (typer av) institusjoner og mellom norskfaget og beslektede forskningsmiljøer innenfor samme institusjon eller på andre institusjoner, herunder forskningsmiljøer i andre land.

Deretter utlyses de 20 millioner kroner som midler som samlet skal medføre en varig fornyelse av norskfaglig forskning. Det inviteres til søknader fra institusjoner, fra enkeltpersoner og fra forskningsgrupper. Institusjonene bør stå som søker av prosjektene, slik at man sikrer at søknadene har støtte ved institusjonen. Eneste betingelse for å komme i betraktning er at det sannsynliggjøres at midlene faktisk fører til en varig fornyelse av norskfaglig forskning. Det kan søkes om

- forskningsprosjekter i form av stipender og frikjøp av fast ansatte
- nettverksdannelse på tvers av institusjoner, nasjonalt og internasjonalt, herunder frikjøp til koordinering
- tilskudd til omstillings- og omskoleringstiltak, idet det forutsettes at institusjonen finansierer deler av tiltakene

Det skal i alle tilfeller redegjøres for hvordan institusjonen vil sikre at resultatene av forskningsprosessen kommer fornyelsen av norskfaget til gode, og hvordan publisering av resultatene vil foregå. Endelig skal det redegjøres for institusjonens eventuelle medfinansiering i form av forskningstid, stipender eller utstyr.

3.6.2 Prinsipper for prioritering

To grunnprinsipper bør legges til grunn ved vurdering og prioritering av søknader i forbindelse med oppfølgingen av nordisk-evalueringen: åpning av faget og integrering av faget. De to prinsippene kan synes å stå i motsetning til hverandre, men oppfølgingsutvalget tror det er mulig å bevege seg i begge disse retningene samtidig.

Nordiskfaget og forskningen innenfor nordistikken bør åpne seg opp i forhold til sin egen tradisjon, gi plass for nye fagområder, nye perspektiver og nye kontekster. Det trengs et nordiskfag som ikke er seg selv nok. Dette hensynet er nødvendig ikke bare for å imøtekomme tendenser innenfor de ulike forskningsområdene internt (tverrfaglighet, internasjonalisering), men også ut fra den "bestilling" som kommer fra samfunnet i og med de nye planene for skoleverket.

Nordiskfaget og forskningen innenfor nordistikken bør samtidig ha et blikk for det som knytter de faglige praksiser sammen, slik at de til sammen kan sies å utgjøre ett fag, herunder særlig elementer som knytter de språklige, de litterære og de nye disiplinene sammen.

Overordnet bør det prioriteres ut fra følgende kriterium: De prosjektene bør prioriteres som med rimelig grad av sikkerhet kan antas å ha en langtidsvirkning med hensyn til faglig fornyelse. Med fornyelse menes her både den type fornyelse som kommer "innenfra", dvs. fra utviklingen i de ulike forskningsdisiplinene; den type fornyelse som følger av de behov for "oppdatering" som evalueringskomiteen har pekt på; den type fornyelse som kan bli resultat av nye tverrfaglige forskningsprosjekter, og den type fornyelse som følger av samfunnsutviklingen (det multikulturelle samfunn og globalisering) og av de konkrete behov i skoleverket.

4 Oppsummering

Oppfølgingsutvalget kommer med en rekke anbefalinger rettet til de faglige miljøene. Disse er ordnet i to kategorier: organisatoriske tilrådinger og faglige tilrådinger. Tilrådingene går langt ut over hva det vil være mulig å finansiere med de midler som Norges forskningsråd har avsatt til oppfølging av evalueringen av nordiskfaget. Det innebærer at fagmiljøene selv må ta hovedansvaret for oppfølgingen. Midler avsatt av Norges forskningsråd kan fungere som insitament og igangsettende impuls for tiltak i miljøene.

Oppfølgingsutvalget foreslår at to grunnprinsipper bør legges til grunn ved vurdering og prioritering av søknader i forbindelse med oppfølgingen av nordisk-evalueringen: åpning av faget og integrering av faget. Nordiskfaget og forskningen innenfor nordistikken bør åpne seg opp i forhold til sin egen tradisjon, gi plass for nye fagområder, nye perspektiver og nye kontekster. Nordiskfaget og forskningen innenfor nordistikken bør samtidig ha et blikk for det som knytter de faglige praksiser sammen, slik at de til sammen kan sies å utgjøre et fag, herunder særlig elementer som knytter de språklige, de litterære og de nye disiplinene sammen. Overordnet bør det prioriteres ut fra følgende kriterium: De prosjekter bør prioriteres som med rimelig grad av sikkerhet kan antas å ha en langtidsvirkning med hensyn til faglig fornyelse.

Utvalget foreslår at Norges forskningsråd sender dets anbefalinger til de berørte miljøene, og at det i følgebrevet annonserer:

- at Norges forskningsråd vil innkalle til et møte for de berørte instituttledere, dekaner eller (hvor dette er relevant) rektorer med henblikk på en første gjennomgang av hvordan institusjonene kan tilrettelegge en strategi som vil øke slagkraften av de strategiske midler som er avsatt (i alt 20 millioner kroner)
- at de avsatte midler ikke er båndlagt til noe bestemt virkemiddel, men at Norges forskningsråd gjerne ser dem anvendt slik at de har en langtidsvirkning, dvs. fører til permanente fornyelser av fagets innhold, samarbeidsrelasjoner, forskningsprofil og endelig
- at Norges forskningsråd gjerne ser at forskningsmidlene fører til økt samarbeid på tvers, mellom språk- og litteratursiden av faget, mellom norskmiljøer på flere (typer av) institusjoner og mellom norskfaget og beslektede forskningsmiljøer innenfor samme institusjon eller på andre institusjoner, herunder forskningsmiljøer i andre land

Oppfølgingsutvalget foreslår at det kan søkes om midler til

- forskningsprosjekter i form av stipender og frikjøp av fast ansatte
- nettverksdannelse på tvers av institusjoner, nasjonalt og internasjonalt, herunder frikjøp til koordinering
- tilskudd til omstillings- og omskoleringstiltak, idet det forutsettes at institusjonen finansierer deler av tiltakene

4.1 Organisatoriske tilrådinger

4.1.1 Rekruttering

Oppfølgingsutvalget vil påpeke at

- rekruttering må inngå i utarbeidelsen av overordnede strategiske planer for forskningsprofil og stillingstall på ulike fagområder
- det bør gis støtte til postdoktorstillinger og til større og mindre prosjekter som kan gi fast ansatte med førstekompetanse mulighet til å kvalifisere seg ytterligere, og oppfølgingsutvalget er enig i evalueringskomiteens påpekning av at kvinner må prioriteres
- både fast ansatte og andre kan ha nytte av prosjektforberedelsesstøtte
- for å styrke rekrutteringen til stipendiatstillinger, vil det ved mange institusjoner også være viktig å styrke rekrutteringen til mastergrad

Oppfølgingsutvalget anbefaler at

- institusjonene utarbeider planer for hvordan man skal ta imot nytilsatte stipendiater og postdoktorer, og hvordan man skal sikre at de inkluderes i fagmiljøet.
- de institusjonene som ikke allerede gjør det, finansierer et fjerde år med pliktarbeid for stipendiatene
- veiledningen av stipendiater styrkes, blant annet ved at institusjonene sørger for kursopplegg for veiledere, gjerne i seminarform, og utvikler rutiner for oppfølging og evaluering av veilederne ved institusjonen
- det etableres en nasjonalt koordinert forskerutdanning

4.1.2 Forskningsledelse

Oppfølgingsutvalget anbefaler at følgende funksjoner inngår i en organisert forskningsledelse:

- forskningslederfunksjonen – knyttet til instituttledelsen (eventuelt fakultetsledelsen ved mindre institusjoner)
- forskningssekretær – knyttet til administrasjonen
- forskningsutvalg – rådgivende for ledelsen
- økonomisekretær – knyttet til administrasjonen
- informasjonssekretær – knyttet til administrasjonen
- administrasjonssekretær – knyttet til administrasjonen

Forskningsledelsens oppgaver kan være å

- iverksette aktiviteter som fremmer forskningssamarbeid mellom institusjonens forskere, herunder utarbeidelse av forslag til forskningsprogrammer
- medvirke til å etablere fora der forskerne kan presentere og reflektere over mål og delmål for sitt arbeid og treffe beslutninger om disse
- fremme forskernes arbeid med å skaffe eksterne forskningsmidler

- utvikle og gjennomføre evalueringsprosesser i samarbeid med institusjonens forskere

4.1.3 Vitenskapelig publisering

Oppfølgingsutvalget anbefaler at

- forskningsmiljøene arbeider for at det åpnes for monografier på nivå 2 på norske forlag
- forskningsmiljøene arbeider for å sette flere tidsskrifter som åpner for norsk, på nivå 2
- institusjonene inkluderer redaktørarbeid i arbeidstidsregnskapene til de ansatte som har påtatt seg slike oppgaver
- institusjonene tar initiativ til et stort kompetanseløft i akademisk engelsk både for rekruttene og for de etablerte forskerne i faget
- institusjonene avsetter midler til språkvask og korrekturlesing

4.1.4 Samarbeid

Oppfølgingskomiteen anbefaler at

- institusjonene og fagmiljøene utvikler faste møteplasser/forskningsgrupper for forskere. Disse bør organiseres både lokalt, nasjonalt på tvers av institusjoner, og eventuelt regionalt
- litteraturmiljøene følger språkmiljøenes eksempel og etablerer en "litteraturvitenskapelig variant" av MONS-konferansen
- fagmiljøene etablerer fora der man ikke bare legger frem ferdige arbeider, men møtes for å utvikle ideer til fremtidige samarbeidsprosjekter
- fagmiljøene utvikler flere større samarbeidsprosjekter med lokal forankring
- det utarbeides en kortfattet og offentlig tilgjengelig forskningsplan for hver enkelt forsker ved institusjonen
- institusjonene legger ut informasjon om aktuell forskning i fagmiljøet på institusjonenes nettsider
- institusjonene oppretter nettsider med diskusjonsforum på nasjonalt plan

4.2 Faglige tilrådinger

4.2.1 Forbindelser mellom språk og litteratur

Oppfølgingsutvalget anbefaler at man i nordiskmiljøene i Norge igangsetter forskningsprosjekter som identifiserer samarbeidsfeltet og belyser forskjeller og likheter mellom språklig og litterær forskning innenfor

- diskursanalyse
- analyse av skrevne tekster, både skjønnlitteratur og sakprosa, herunder også undersøkelse av tekstanalysens vitenskapsteoretiske grunnlag
- analyse av talte tekster og talespråklige sjangrer samt tekster formidlet på annen vis enn i ansikt-til-ansikt-kommunikasjon
- analyse av tverrestetiske og multimodale uttrykksformer

- analyse med utgangspunkt i sosiologiske og faghistoriske perspektiver i språk- og litteraturforskningen

4.2.2 Behovet for metaspråk

Oppfølgingsutvalget oppfordrer forskningsmiljøene og Norges forskningsråd til å satse på didaktisk forskning omkring grammatikk, inkludert norsk i kontrastivt perspektiv og hva for et metaspråk som trengs.

4.2.3 Kulturarven i møte med dagens kultur

Oppfølgingsutvalget støtter evalueringskomiteens forslag om en satsing på eldre litteratur og oppfordrer forskningsmiljøene til å utvikle slike prosjekter. Det bør etter utvalgets mening fortrinnsvis være prosjekter som setter kulturarven og dens litterære og historiske tekster i spill i komparative studier, belyst ved teorier som gir fortiden mening i vår egen tids perspektiv.

4.2.4 Oversatt litteratur og kulturmøter

Oppfølgingsutvalget oppfordrer derfor forskningsmiljøene til å utvikle forskningsprosjekter som tematiserer

- den oversatte litteraturens plass i litteraturhistorien
- kulturmøter og tverrkulturelle forbindelser i litteraturen og i det litterære felt

4.2.5 Forskningsbasis for nye fagområder i skolen

Oppfølgingsutvalget foreslår at fagmiljøene og Norges forskningsråd

- prioriterer prosjekter som kan bidra til nødvendig faglig omstilling og fornyelse i lys av nye fagplaner for skolefaget norsk
- vurderer å stille til disposisjon omstillingsmidler for forskere som vil utvide og/eller endre sin forskningskompetanse med tanke på å imøtekomme skolens behov

VEDLEGG 1

April 2006

MANDAT

for utvalget for oppfølging av ”Nordisk språk og litteratur. En evaluering av forskningen ved universitetene og utvalgte høyskoler i Norge”.

Med utgangspunkt i evalueringsrapporten *Nordisk språk og litteratur. En evaluering av forskningen ved universitetene og utvalgte høyskoler i Norge*, skal utvalget gi råd om tiltak som kan bidra til å utvikle og styrke forskningen i nordisk språk og litteratur og forskningsmiljøene i nordiskfaget. Planen skal ta utgangspunkt i de faglige disiplinene og fagmiljøene som inngikk i evalueringen, men kan ta opp problemstillinger som berører forskningsmiljøene i nordisk også ved de andre institusjonene. Den skal gi råd til Forskningsrådet om prioriteringer, bruk av finansielle virkemidler og evt. andre tiltak som kan bidra til å utvikle fagmiljøene, og til UoH-sektoren om tiltak som kan gjennomføres ved den enkelte institusjon eller i samarbeid mellom institusjonene. Tiltakene skal være rettet mot nordiskfaget, slik utvalget velger å definere det, og planen bør si noe om behovet for tiltak, om hvem som bør være ansvarlige for tiltakene og noe om prioriteringen av tiltakene.

Utvalget skal legge evalueringsrapporten og høringsuttalelsene til grunn for sine forslag til oppfølgingstiltak, og bes *vurdere*:

- tiltak for koordinering og samarbeid mellom fagområder og institusjoner for å oppnå bedre ressursutnyttelse og bidra til faglig utvikling
- tiltak for å styrke forskningsledelse og aktuelle tiltak for videreutvikling og forbedring av situasjonen for faget generelt
- tiltak for å styrke internasjonalt forskningssamarbeid og internasjonal publisering
- rekrutteringssituasjonen i ulike deler av faget og ved ulike typer institusjoner, samt tiltak som vil kunne bedre rekrutteringssituasjonen
- fagområder eller tema som særlig bør prioriteres
- eventuelle nye satsingsområder

Planen skal gi råd

til forskningsmiljøene

- om tiltak de bør gjennomføre innenfor egne budsjetter
- om faglig arbeidsdeling og samarbeid, nasjonalt og lokalt
- om tiltak for omstilling og fornyelse der det er påvist behov

til Forskningsrådet

- om bruk av finansielle virkemidler og støtteformer

- om andre tiltak som kan bidra til å utvikle fagmiljøene
- om samarbeid mellom Forskningsrådet og forskningsmiljøene

Utgangspunkt for planarbeidet vil være:

- Nordisk språk og litteratur. En evaluering av forskningen ved universitetene og utvalgte høgskoler i Norge
- høringsuttalelsene fra de evaluerte fagmiljøene
- eventuell annen dokumentasjon som utvalget finner relevant

Utvalget skal i sitt arbeid ta utgangspunkt i og konsentrere seg om nordisk språk og litteratur som forskningsfag, men kan innlemme perspektiver på faget som studiefag og undervisningsfag der utvalget finner det naturlig og formålstjenlig. Hvis utvalget finner det hensiktsmessig å få presisert mandatet på dette punktet, kan det legge eventuelle forslag til presiseringer eller endringer fram for Forskningsrådet.